

ULBS

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

Școala doctorală interdisciplinară
Domeniul de doctorat: filologie

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

PUTEREA LIMBAJULUI ȘI LIMBAJUL PUTERII

O analiză critică a discursului dinamicii de putere în
discursul militar al NATO

doctorand:

ISABELA ANDA DRAGOMIR

conducător științific:

prof. univ. dr. habil. **SILVIA FLOREA**

SIBIU 2019

Cuprinsul tezei de doctorat.....	3
Rezumat	
INTRODUCERE.....	5
Context.....	5
<i>Scopul, întrebările și ipotezele cercetării.....</i>	6
<i>Metodologia.....</i>	8
<i>Despre corpus.....</i>	9
REZUMATUL CAPITOLELOR.....	11
CONCLUZII.....	19
<i>NATO@70 și după.....</i>	30
Cuvinte cheie.....	33
Bibliografie.....	34

Notă: teza de doctorat este redactată în limba engleză

REZUMAT.....	iii
CUPRINS	xxxiii
1. INTRODUCERE.....	1
1.1. CONTEXT	1
1.2. SCOPUL, ÎNTREBĂRILE ȘI IPOTEZELE CERCETĂRII	2
1.3. REZUMATUL CAPITOLELOR	6
2. CADRUL TEORETIC PENTRU ANALIZA COMUNICĂRII MILITARE.....	9
2.1. ANALIZA CRITICĂ A DISCURSULUI: TEORIE ȘI METODĂ.....	10
2.1.1. CDA – prezentare generală	10
2.1.2. Dimensiunea “critică”	14
2.1.3. Discurs, text și context	15
2.1.4. Trei abordări interdisciplinare.....	18
2.2. COMUNICAREA MILITARĂ	21
2.2.1. Comunicarea în organizația militară	21
2.2.1.1. Factori externi	22
2.2.1.2. Aspecte sociologice.....	23
2.2.1.3. Factori psihologici.....	24
2.2.2. Aspecte lingvistice ale comunicării militare	26
2.3. CADRUL TEORETIC PENTRU ANALIZA CRITICĂ A DISCURSULUI MILITAR	30
2.3.1. Intertextualitate.....	31
2.3.2. Limbajul în context	33
3. IDEOLOGIE, DISCURS ȘI PUTERE	39
3.1. DE LA IDEOLOGIE LA DISCURS	39
3.1.1. Ideologia - definiție	40
3.1.2. Funcția social-cognitivă a ideologiei.....	41
3.1.3. Structuri ideologice și structuri discursive	43

3.1.4. Ideologie și procesarea discursului	45
3.1.5. Ideologiile ca vehicule de putere.....	47
3.2. IDEOLOGIA ȘI DISCURSUL NATO	51
3.2.1. Ideologia profesională și valorile militare.....	51
3.2.2. Ideologia și doctrina NATO.....	54
3.2.3. Evoluția doctrinei NATO	57
3.2.4. Reprezentări discursive ale doctrinei NATO	58
3.2.4.1. Tratatul de la Washington	59
3.2.4.2. Conceptele strategice.....	62
3.3.1. Teorii ale puterii	71
3.3.2. Dimensiuni, aspecte și surse ale puterii – spre o viziune unificatoare.....	76
4. REPREZENTĂRI ALE DINAMICII DE PUTERE ÎN DISCURSUL MILITAR NATO	93
4.1. CONSTRUIREA CORPUSULUI.....	93
4.1.1. Despre corpus.....	94
4.1.2. Selectarea corpului.....	95
4.1.3. Eșantionarea	96
4.2. UN CADRU FLEXIBIL DE ANALIZĂ	98
4.2.1. Abordarea calitativă	100
4.2.1.1. Mediul social – NATO ca și organizație.....	102
4.2.1.2. Nivelul cognitiv – strategia ca ideologie.....	104
4.2.1.3. Construcția discursivă	109
4.2.1.3.1. Elemente morfosintactice	109
4.2.1.3.2. Lexiconul militar	110
4.2.1.3.3. Semantica discursului militar	113
4.2.2. Analiza cantitativă.....	117
4.2.2.1. Modelul	117
4.2.2.2. Metoda.....	118
4.2.2.3. Indecșii	120

4.3. REPREZENTĂRI DIACRONICE ALE DINAMICII DE PUTERE - O ABORDARE CANTITATIVĂ.....	124
5. REZULTATE ȘI DISCUȚII	133
4.3. MODELE DISCURSIVE ALE RELAȚIILOR DE PUTERE.....	133
4.3.1. Puterea integrativă - discursul despre unitate.....	135
4.3.1.1. Balanța multipolară internă	137
4.3.1.2. Balanța bipolară externă.....	161
4.3.2. Relații conflictuale de putere– discursul de opoziție	183
4.3.2.1. Balanța multipolară internă	184
4.3.2.2. Balanța bipolară externă.....	203
4.3.3. Discursul puterii predominante a Statelor Unite	225
5.1. RETORICA DINAMICII DE PUTERE DE-A LUNGUL EVOLUȚIEI IDEOLOGICE A NATO	246
5.1.1. Interfața socio-cognitivă.....	246
5.1.2. Construcția discursivă	252
5.2. IMPLICAȚII DE CERCETARE.....	257
OPERE CITATE.....	260
BIBLIOGRAFIE	275

PUTEREA LIMBAJULUI ȘI LIMBAJUL PUTERII

O analiză critică a discursului dinamicii de putere în discursul militar al NATO

INTRODUCERE

Context

Încă de la începutul istoriei moderne, menținerea unui echilibru al puterii ca și condiție fundamentală pentru existența ordinii internaționale a fost unul dintre cele mai perseverente eforturi ale umanității. Începând cu războiul troian și încheind cu „războiul împotriva terorismului”, liderii din întreaga lume, izolat sau în cadrul unor alianțe, s-au luptat să păstreze puterea și să joace un rol determinant în menținerea unui echilibru de putere care să servească interesele naționale și globale și să asigure pacea și prosperitatea internațională.

În contextul unui mediu în continuă schimbare, o caracteristică constantă de-a lungul istoriei este formarea de alianțe, având rolul bine definit de a urmări scopuri pe care statele nu le pot realiza individual. Menținerea ordinii internaționale și păstrarea unui echilibru la nivel mondial, asigurarea păcii și a stabilității, sunt demersuri pe care și le asumă în mod tradițional alianțele. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) nu face excepție de la acest deziderat.

Provocările pe care NATO (în dimensiunea sa drept comunitate de puteri) le-a întâmpinat pe parcursul evoluției sale, au reformulat conceptul de „balanță a puterii” și l-au înlocuit cu conceptul mai adecvat de „dinamică a puterii”, pentru a ilustra tendința continuă de îndepărtare de noțiunea de distribuție uniformă a puterii și a exprima mai degrabă schimbările continue și regrupările de putere care se manifestă în cadrul Alianței. Ca o consecință, „balanța puterii” a devenit o parte considerabilă și într-adevăr indispensabilă a lexiconului diplomatic, dar obiectul real al contemplației științifice ar trebui să fie conceptul de „dinamică a puterii”.

Deși limbajul nu reprezintă puterea, el codifică conceptul de putere. Puterea este încorporată în practicile ideologice ale limbajului, în timp ce ideologia este investită la toate nivelurile limbajului. Când explorăm limbajul specific discursului NATO - definit aici ca politici oficiale și poziții asumate în scris și oral în cadrul diferitelor grupuri, consilii și comitete ale Alianței - explorarea pornește de la premisa că discuțiile și dezbaterile care generează documente oficiale au loc într-un context în care diferite forțe, în acord sau în opoziție, interacționează în cadrul negocierilor care au loc între actorii sociali investiți cu putere, în mod convențional pe teme legate de strategii și politică militară și care se manifestă departe de ochiul public. Cu toate acestea,

politicile rezultate sunt reafirmate în documente deschise, oficiale, care au un grad de înțelegere global și care materializează acțiuni sociale în raport cu realitățile cotidiene. Ca rezultat, analiza discursului include explorări istorice, sociale, cognitive și lingvistice ale textelor, interacțiunilor și practicilor la nivel local, instituțional și social.

Scopul, întrebările și ipotezele cercetării

Lucrarea urmărește să descopere un model în dinamica puterii la nivel NATO și să confirme acest model. În discursul NATO, dinamica puterii se manifestă într-un cadru multidimensional. În primul rând, există un nivel de opoziție care caracterizează relațiile dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică, apoi dintre NATO și statele Pactului de la Varșovia și, după încheierea Războiului Rece, dintre NATO și Rusia, precum și dintre NATO și alți actori statali sau non-statali de pe scena internațională.

Am discutat conceptul de opoziție în contextul unei *balanțe bipolare externe*, afirmând că această noțiune este, în primul rând, caracterizată de un model specific de dinamică a puterii, manifestat prin opoziție ideologică. În al doilea rând, există opoziție la nivelul NATO ca și organizație, generată de polarizarea conceptuală dintre statele membre în termeni de doctrină și concepte strategice. Acest tip de relații este analizat într-un *cadru intern de echilibru multipolar*, și ancorat pe fundalul evoluției ideologice a NATO. De asemenea, investigația lingvistică se desfășoară și din perspectiva provocărilor aduse conducerii americane în NATO (prin ceea ce am denumit puteri medii în cadrul Alianței: Regatul Unit al Marii Britanii, Franța și Germania) și dinamica relațiilor dintre aceste puteri. O astfel de abordare s-a dovedit extrem de utilă în localizarea tiparelor de putere cele mai populare în discursul militar al NATO. În consecință, dintre tipurile de putere materializate în mod obișnuit la nivel discursiv, am selectat trei tipuri emergente pe baza cărora a fost realizată analiza ideologică a limbajului: puterea manifestată prin opoziție, integrare și dominare.

Întrebarea de cercetare care însumează toate aceste premise a fost formulată astfel: **Cum este dinamica puterii operaționalizată prin limbajul specific discursului NATO?** Având în vedere complexitatea contextului în care este examinată dinamica puterii, principala întrebare de cercetare a fost detaliată în trei întrebări secundare:

- 1: Ce fel de retorică a puterii este folosită pentru a asigura cooperarea atât în cadrul Alianței, cât și cu actorii externi?
- 2: Cum se materializează opoziția internă și externă în discursul militar al NATO?
- 3: Ce fel de modele discursive de putere folosesc Statele Unite pentru a-și întreține rolul (pre) dominant în NATO?

Pentru a răspunde acestor întrebări de cercetare, am formulat trei ipoteze centrate pe noțiunea de putere care totodată tematizează investigația lingvistică:

1. Retorica puterii integrative a menținut coerența și coeziunea Alianței sub umbrela valorilor comune, asigurând succesul rolului constant al NATO în securitatea internațională. Validitatea acestei afirmații a fost explorată prin analizarea componentelor discursului puterii integrative, în cadrul relațiilor bipolare externe și al multipolarității care caracterizează structura internă a NATO.
2. NATO este cea mai puternică alianță din istorie și, pe lângă operațiuni concrete de luptă, a gestionat situațiile de opoziție și prin folosirea limbajului. Această ipoteză a fost explorată prin analiza manifestărilor discursive ale relațiilor de putere materializată prin opoziție atât în cadrul balanței bipolare externe, cât și în contextul echilibrului multipolar intern.
3. În momentul în care balanța de putere internă se înclină, acest lucru se întâmplă în favoarea Statelor Unite, în virtutea rolului lor predominant în cadrul Alianței. Ipoteza că Statele Unite au un rol predominant în NATO se bazează pe materializarea discursivă a trei tipuri de putere: de referință, expertă și legitimă.

Cu scopul de a oferi o descriere mai cuprinzătoare a modului în care dinamica puterii este reprezentată în discursul NATO, am suplimentat investigația calitativă cu cercetarea cantitativă, care vizează validarea analizei calitative și completarea acesteia cu rezultate statistice fiabile și generalizabile. Abordată statistic, principala întrebare de cercetare a generat o a patra întrebare secundară:

4: Cum sunt conceptele de putere integrativă și de opoziție operaționalizate din punct de vedere lingvistic în discursul NATO între anii 1949 și 2018?

Teoria care stă la baza acestei anchete suplimentare a generat o a patra ipoteză de lucru:

4. Operaționalizarea conceptelor de putere integrativă și de opoziție a suferit modificări discursive vizibile în documentele NATO produse în timpul Războiului Rece și în anii de după încheierea Războiului Rece.

Metodologia

Legătura dintre limbă și putere reprezintă punctul de plecare pentru elaborarea unei metode sistemice de interpretare. Pentru analiza calitativă, metodologia utilizată în această lucrare se bazează în mare măsură pe Analiza Discursului Critic (CDA) ca o abordare investigativă care are drept scop analiza cauzelor și efectelor diferitelor probleme sociale și politice, oferind un raport detaliat al relațiilor care există între text, vorbire, societate, putere și în cele din urmă ideologie. Politicile militare, ca obiect principal al investigației, pot fi mai bine înțelese prin analizarea diferitelor probleme ale unei comunități, precum și a limbii și a textelor care le exprimă.

Fiind o paradigmă flexibilă de analiză, CDA implică o schimbare de perspectivă. Limba nu mai este văzută ca o construcție abstractă, ci devine un instrument care poartă semnificația a ceea ce este exprimat în anumite condiții istorice, sociale și politice. Această metodologie particulară a fost selectată cu scopul de a explora în mod sistematic interconexiunile dintre practicile discursive, evenimente și texte, precum și structurile organizaționale sociale mai largi, relațiile din interiorul și din afara acestora și procesele asociate. O investigație ulterioară va arăta, de asemenea, modul în care asemenea practici, evenimente și texte sunt modelate ideologic de relațiile de putere și de dinamica puterii. Pe lângă descrierea relației existente între texte, a interacțiunilor și a practicilor sociale, CDA este folosită aici pentru a înțelege structura practicilor discursului și apoi combină descrierea și interpretarea pentru a explica de ce și cum se formează și se manifestă în acest mod dinamica puterii și discursurile asociate cu ea. Pornind de la premisa că discursul este construit social dar și condiționat din punct de vedere social, sarcina principală a prezentei lucrări devine una de înțelegere și dezvăluire a dinamicii sociale generate de ideologia general acceptată și de relațiile de putere și propagate prin utilizarea de texte scrise.

Metodologia utilizată pentru analiza cantitativă provine din cadrul de investigare propus de ReaderBench¹ și se bazează pe o analiză a discursului asistată care urmează un număr de pași analitici și depinde de aplicarea automată a unor indici specifici.

Corpus

Majoritatea documentelor analizate au fost extrase din arhivele online ale NATO. Selectarea corpusului s-a bazat pe mai multe criterii: intervalul de timp ales pentru analiză (70 de ani), colecția cuprinzătoare de documente (peste 1000), mărimea și accesibilitatea arhivelor (unele dintre acestea fiind depășite sau conținând link-uri lipsă) și varietatea actuală a textelor (peste 25 de categorii tematice și peste 150 de subiecte).

Atât analiza calitativă cât și cea cantitativă au adoptat o lectură intertextuală a materialelor, care s-a concentrat asupra modului în care textele fac referire la alte texte prin construirea simultană a legitimității pentru reprezentare și reinterpretare discursivă. Am dedicat o mare parte din cercetare identificării modelelor între diferitele intervenții pe o perioadă de timp și, prin

---

¹ReaderBench este un program de procesare a textelor care se bazează pe tehnicile avansate de prelucrare a limbajului natural care cuprind o gamă largă de module de analiză a textelor disponibile într-o varietate de limbi, inclusiv în engleză, franceză, română și olandeză. În opinia creatorilor, ReaderBench este singura soluție de analiză textuală multilingvă din surse deschise, care oferă acces unificat la mai mult de 200 de indicatori de complexitate textuală, incluzând factori specifici de suprafață, sintaxă, morfologie, semantică și discurs, alături de măsurători de coeziune derivate din ontologii lexicalizate și modele semantic specifice. (Sursa: ReaderBench: Un cadru multilingv pentru analiza complexității textului. Disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/319474819_ReaderBench_A_Multi-lingual_Framework_for_Analyzing_Text_Complexity [accesat la data de 28 aug 2018]).

urmare, intertextualitatea permite o mai bună documentare a modului în care diferitele discursuri ale puterii au legătură unele cu celelalte.

Materialul empiric folosit ca bază pentru analiză este în principal compus din documente oficiale ale NATO, care au rezultat din 114 întâlniri ministeriale (63 la nivelul Ministerelor apărării și 51 la nivelul Ministerelor de externe) și 30 de reuniuni la nivel înalt între 1949 și 2018. Am ales să investighez acest tip de texte în încercarea de a găsi evenimente specifice de comunicare unde actorii oficiali folosesc limbajul pentru a-și exprima puterea. Perioada de timp care acoperă materialul studiat începe cu Tratatul de la Washington, documentul care a materializat ideologia militară a organizației militare emergente care a devenit Organizația Tratatului Atlanticului de Nord în 1949 și se încheie în prezent, cu cel mai recent eveniment NATO, Summit-ul din 2018. Perioada acoperită este de aproape șaptezeci de ani, o perioadă extinsă care a generat o colecție de aproximativ 1000 de documente, sub forma unor Concepte Strategice, Comunicate finale, declarații, planuri, texte de bază, texte oficiale etc.

Toate documentele identificate au fost introduse manual într-un tabel care conține referințele temporale și spațiale ale evenimentului comunicativ (data și locul întâlnirilor la nivel înalt și a celor ministeriale) și o listă a tuturor textelor publice elaborate cu aceste ocazii, cu titlul oficial al documentelor și un link care le urmărește în spațiul virtual unde au fost inițial publicate (site-ul oficial al NATO/arhivele online).

Datele secundare sunt alcătuite dintr-un număr de 100 de discursuri, adrese, declarații, conferințe de presă și articole, colectate din ziare și reviste (*Chicago Tribune*, *Washington Post*, *Wall Street Journal*, *The Economist*, *The New York Times Foreign Policy*, *Foreign Affairs*, *International Affairs*, *International Herald Tribune*) sau din surse oficiale, cum ar fi Departamentul Monitorului oficial (DOSB), Relațiile Externe ale Statelor Unite (FRUS) sau Serviciul de Informații al Statelor Unite (USIS). Deși aceste texte nu sunt în mod necesar analizate folosind un cadru metodologic de analiză a discursului, ele au fost folosite ca referințe și discutate cu scopul de a reflecta și clarifica contextul istoric, politic și social care a generat discursurile cuprinse în corpusul principal.

Cu toate acestea, având în vedere magnitudinea colecției atât a documentelor principale, cât și a celor secundare, am selectat numai texte care s-au dovedit relevante pentru analiza dinamicii puterii. Pornind de la premisa că o importanță primordială îi este atribuită contextului, mai ales la realizarea unei analize critice a discursului pe trei nivele (social, cognitiv și lingvistic), am stabilit mai întâi evenimentele cheie cronologic și am completat abordarea diacronică cu sincronitatea generată de discursuri simultane.

Exemplele relevante au fost selectate pe baza categoriilor de actualitate, asamblate după ce au fost efectuate căutări de cuvinte cheie și au fost extrase seturi de elemente-cheie care au avut

loc cu o frecvență relevantă. Din aceste categorii, au fost alese cu grijă mostre pertinente în raport cu contextul social, politic și istoric care le-a generat și au fost folosite în lucrare pentru a ilustra modelele care constituie filonul comun al fiecărui tip de discurs. Acestea au apărut ca aparținând a trei categorii de relații de putere: contradictorii, integrative și predominante, exemplificate în la fel de multe tendințe de discurs.

Mai exact, pentru analiza calitativă, discursul relațiilor de putere investigate în acest capitol a fost exemplificat în detaliu pe un eșantion de 70 de surse principale, extrase dintr-o colecție cuprinzătoare de 76 de documente publicate după întâlnirile la nivel înalt și 606 de texte oficiale rezultate din reuniunile ministeriale. Discursurile specifice au fost colectate în mai multe „tendințe de discurs”, fiecare ramificându-se în categorii de actualitate, ulterior analizate ca subcategorii ale corpusului specifice, compuse din discursurile din care fac parte sau de care sunt legate tematic. Discursul unității este construit pe conceptul de putere integrativă sau relațională; discursul opoziției ilustrează dinamica relațiilor de putere adverse; tendința discursului puterii predominante din S.U.A. depinde de manifestări ale puterii de referință, experte și legitime din discursul NATO.

Fiecare tendință de discurs este apoi împărțită într-o serie de categorii de actualitate, cumulate pe bază tematică și lexicală, producând 32 de exemple pentru tendința discursului unității, 30 de eșantioane de discurs pentru tendința discursului de opoziție și 33 de documente ilustrative pentru tendința discursului puterii predominante a SUA (surse principale și date secundare). Tendințele de discurs au fost tratate ca entități comunicative separate; cu toate acestea, ele sunt adesea investite cu mai mult de un tip de relații de putere. În plus, categoriile de actualitate se suprapun uneori, ceea ce înseamnă că teme precum problema nucleară, extinderea NATO sau terorismul au fost abordate din poziții distincte de putere, fie contradictorii fie integrative, sau ambele.

Deși corpusul este monogeneric, ancheta cantitativă a avut ca scop oferirea unei comparații contrastive a modului în care conceptele puterii integrative și adversare au fost operaționalizate din punct de vedere lexical și semantic înainte și după sfârșitul Războiului Rece, moment considerat drept decisiv în evoluția ideologică a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord. Analiza cantitativă depinde de studiul puterii integrative și contradictorii. În cazul celor două tipuri de putere examinate, discursurile au fost din nou clasificate pe o cronologie, în funcție de două perioade de timp: 1949-1990 și 1991-2018. Aplicarea acestor criterii a generat un corpus de 184 de texte: 106 documente ce exemplifică putere integrativă (40 înainte și 66 după încheierea Războiului Rece) și 78 documente pentru putere contradictorie (41 pre și 37 post Războiul Rece).

Prezentarea generală a capitolelor

Această teză analizează problema puterii în calitate de idee în teoriile comunicative și modul în care face referire și este constituită din discursul NATO. Prin intermediul unor exemple extinse, investighează modul în care dinamica tipurilor de putere (integrativă, contrară și predominantă) are impact asupra relațiilor sociale, politice și militare dintre membrii Organizației Nord-Atlantice și între Alianță și actorii externi. Examinarea lingvistică se bazează pe utilizarea analizei discursului critic, discutat atât ca teorie, cât și ca metodă, care se desfășoară de la general la particular, de la conceptualizări abstracte la discuții empirice pe parcursul celor cinci capitole ale lucrării.

Capitolul I funcționează ca parte introductivă a tezei, ancorând tema puterii și a dinamicii puterii în contextul mai larg (militar) în care NATO este organizația de securitate centrală a cărei evoluție lingvistică este analizată pe tot parcursul lucrării. Capitolul introductiv anunță și întrebarea centrală a cercetării, care este ulterior descompusă în mai multe întrebări calitative și cantitative secundare de cercetare și ipotezele lor de lucru corespunzătoare.

Capitolul II avansează o discuție teoretică despre CDA, metoda selectată pentru investigarea lingvistică a discursurilor NATO vizate. Relevanța acestei metode se bazează pe teorii și modele de reprezentare care rezultă din contribuțiile deosebite ale experților renumiți în domeniul analizei discursului. Pornind de la abordarea dialectică-relațională a lui Norman Fairclough, axată pe limbaj, ideologie și putere, trecând prin analiza tridimensională socio-cognitivă a discursului a lui Teun A. Van Dijk, care încorporează analiza discursului cu analiza socio-cognitivă și socială și adăugând o notă finală prin folosirea perspectivei istorice a lui Ruth Wodak, al doilea capitol discută implicațiile utilizării CDA ca instrument critic pentru studierea discursului, textului și contextului. Obiectul investigației, și anume comunicarea militară, este larg definit, structurat pe practici organizaționale și trăsături lingvistice specifice, toate transformându-se în mod continuu în contextul provocărilor în continuă schimbare ale mediului actual de securitate. Accelerând spre o analiză lingvistică clară și specifică a discursului vizat, acest capitol își propune, de asemenea, stabilirea unui cadru teoretic pentru CDA în cazul comunicării militare, informat prin convergența intertextualității, caracterului critic și ideologiei.

Meritul teoretic al acestui capitol este propunerea unui cadru analitic flexibil care să se aplice în special cercetării discursului militar. Am dezvoltat un model hibrid de CDA, rezultat din triangularea celor trei abordări detaliate la începutul acestui capitol. Cred cu tărie că ar fi relevant ca acest studiu să analizeze discursurile militare care promovează (noi) valori, convingeri, atitudini și ideologii care stau la baza și explică importanța, rolul și scopul organizației militare pe fundalul socio-politic al evenimentelor care le generează. Caracteristicile proeminente descoperite ale discursurilor au fost interconectate sub formă de tendințe de discurs, organizate în jurul unei relații de stereotipuri ideologice colective care au fost disecate dintr-o perspectivă diacronică, cu scopul de a identifica

caracteristicile discursurilor simultane, în paralel cu asemănările și diferențele dintre ele. Metoda propusă aici a integrat în mod sincron și diacronic abordarea istorică a lui Wodak în cadrul analitic tridimensional al lui Fairclough care combină textul, vorbirea și discursul sub umbrela practicii sociale.

În completarea acestor metode, aplicarea analizei lui van Dijk asupra macrostructurilor, structurilor formale, sensurilor locale, formelor locale ale discursului, realizărilor lingvistice specifice și a contextului a pătruns mai adânc în straturile discursului militar, încercând să identifice elementele relevante care definesc relația dintre cunoaștere și discurs. Constatările anchetei au fost ulterior interpretate conform teoriei sociocognitive a reprezentărilor sociale a lui van Dijk, în încercarea de a identifica conceptele, ideile, atitudinile, credințele și imaginile care sunt predominante în discursul militar din perspectiva ideologiei și care sunt relevante pentru localizarea situațiilor specifice care ilustrează dinamica puterii în cadrul organizației militare.

Capitolul III conceptualizează cele mai importante elemente ale relației care combină ideologia, puterea și discursul. Teoria ideologiei prezentată aici este articulată pe baza unei abordări structurate care leagă discursul și puterea, reprezentate ca elemente ale aceleiași construcții sociale. Abordată dintr-o perspectivă tripartită, noțiunea de "ideologie" este interpretată din unghi cognitiv, social și discursiv, o triangulație care converge spre o delimitare multidisciplinară a termenului.

Unul dintre atributele esențiale ale acestui capitol este stabilirea unei punți conceptuale între ideologii și putere, susținută în principal de teoria Gramsciană care în mod inerent localizează puterea în interiorul ideologiei. Afirm că această teorie se aplică în mod explicit organizației militare, considerată locusul manifestării legitime a puterii hegemonice. Ca elemente esențiale ale ideologiei specifice armatei ca o comunitate de practică, relațiile de putere și dinamica puterii sunt moștenite în virtutea culturii organizaționale, ca status-quo necontestat care identifică instituția militară și care nu sunt absorbite în mod rațional prin mijloace de educație informală și formală (licee militare, academii, mediu de lucru, societate, mass-media, familie).

Având la bază descrierea puterii de către Foucault (1980), care, în opinia autorului, "trebuie analizată ca ceva care circulă [... și] nu este niciodată localizată într-un loc sau altul, în mâinile cuiva, nu e deținută ca marfă sau proprietate. Puterea este angajată și exercitată printr-o organizație de tip rețea" (p. 96), a doua secțiune a acestui capitol se canalizează pe teorizarea generală a ideologiei puterii spre manifestările ei la nivelul NATO ca organizație. Legătura dintre ideologia și discursul NATO a fost analizată în detaliu, cu un accent deosebit pe modul în care doctrina Alianței a fost operaționalizată în limbajul celor mai importante documente NATO: Tratatul de la Washington, documentul fondator al Alianței; și cele șapte concepții strategice care acoperă cele trei perioade distincte care au necesitat adaptarea gândirii strategice a Alianței în perioada Războiului Rece, în perioada imediat următoare Războiului Rece și după septembrie 2011.

Pentru a explica și localiza mai bine ideologia puterii în cadrul NATO, acest capitol a examinat diferite dimensiuni ale puterii, așa cum au fost definite istoric în literatura de specialitate, și a realizat o tranziție informată de la ideologia generală a puterii la reprezentări specifice ale puterii în discursul NATO. Diferitele dimensiuni, aspecte și surse ale puterii au fost identificate la intersecția dintre ideologia militară și discurs: modelul tridimensional al lui Kenneth Boulding al amenințării, iubirii și schimbului puterii; abordarea lui Justin Anderson și a lui Jeffrey Larsen a puterii ca descurajare, concept acceptat pe scară largă în concepția strategică a NATO; viziunea extremă a lui Machiavelli a puterii ca violență; dimensiunea epistemologică a lui John R.P. French și Bertram Raven care pun cunoașterea în centrul puterii, cu derivările sale ulterioare în puterea legitimă, referentă și expertă, o taxonomie extrem de relevantă pentru deconstrucția politicilor militare și a strategiilor stabilite și, de asemenea, una care justifică rolul fundamental al Statelor Unite în cadrul Alianței.

Discuțiile teoretice ale diferitelor tipuri de putere analizate în acest capitol au furnizat atât contextul, cât și instrumentele conceptuale pentru identificarea a trei tipuri particulare de putere ale căror manifestări sunt ilustrative pentru dinamica care influențează și generează fie coeziunea, fie divizarea Organizației Atlanticului de Nord: integrativă, contradictorie și predominantă.

Pentru NATO, puterea relațională poate fi definită ca abilitatea de a influența relațiile bilaterale sau multilaterale specifice. Dinamica puterii relaționale manifestată în discursul NATO poate fi văzută ca o înțelegere a forțelor care servesc mai multor scopuri:

- ✓ Formează și controlează mediul de securitate atât în cadrul NATO, cât și în afara acestuia;
- ✓ Generează o viziune unitară a valorilor comune și a obiectivelor de securitate;
- ✓ Mențin și stimulează coeziunea internă și externă.

Pot afirma că, în contextul analizei noastre, puterea contradictorie s-ar traduce ca atitudini și puncte de vedere opuse și legitimitatea unor astfel de manifestări în interiorul Alianței (între statele membre care au adesea poziții antagonice față de înainte de a ajunge la un consens) și, mai explicit, între NATO și entitățile externe, în astfel de contexte în care Alianța s-a opus cursurilor de acțiune urmate de diferite state sau actori (URSS, Rusia, organizații teroriste).

Discuția despre puterea predominantă poate porni de la un principiu axiomatic: cu cât este mai mare fundamentul puterii, cu atât mai mare este puterea. Această teorie ar putea explica sursa statutului Statelor Unite drept o superputere la nivel mondial și puterea principală din cadrul Alianței. În special în ceea ce privește NATO și Statele Unite, puterea legitimă, cea expertă și cea de referință sunt cele mai extinse. Ele funcționează astfel încât să susțină influența Organizației Nord-Atlantice asupra altor instituții de securitate, dar și să fundamenteze autoritatea exercitată de Statele Unite în cadrul Alianței. În cele din urmă, cu cât este mai legitimă sursa puterii, cu atât produce mai puțină rezistență. Această ipoteză explică faptul că americanii se aflau la conducerea

Alianței de la începuturile sale, stabileau doctrina și fixau strategii și concepte atât în discurs, cât și în practică, în timp ce celelalte puteri ale NATO le urmau. Cu toate acestea, de-a lungul istoriei Alianței, conducerea Statelor Unite a fost adesea supusă discuțiilor și această opoziție a generat modelul dinamic și fluctuant al relațiilor dintre țările membre NATO.

În ansamblu, acest capitol a fost dedicat formulării unei teorii a ideologiei în legătură cu noțiunea de discurs, abordată din perspectivă cognitivă, socială și lingvistică. De asemenea, a căutat să ofere o conceptualizare clară a noțiunii de putere și să adapteze teoriile generale despre putere la specificul NATO ca organizație militară.

Capitolul IV este alcătuit din cinci secțiuni distincte care converg spre o analiză lingvistică bogată și amplă a discursurilor de putere ale NATO. Cuprinde o discuție a corpusului și a problemelor legate de selectarea eșantioanelor și definește în mod specific cadrul analitic care a fundamentat atât analiza calitativă, cât și cea cantitativă, punând un accent deosebit pe metodă și pe instrumentele utilizate în timpul investigației critice și statistice.

A doua secțiune a acestui capitol reafirmă importanța unei metode sistemice și flexibile de analiză a discursului militar. Abordarea multidimensională folosită pentru selectarea și situarea discursului de putere în comunicarea oficială a NATO a decurs inițial din cadrul pe trei nivele al lui van Dijk care conectează ideologiile și limbajul din perspectiva socio-cognitivă. Primul nivel este o anchetă ancorată în social a structurilor organizaționale din cadrul NATO (membri, guverne, ministere și comitete NATO: Grupul pentru planificarea nucleară, Comitetul de planificare a apărării și Consiliul Nord-Atlantic), dinamica interacțiunii lor (consens, opoziție, hegemonie, predominanță) și caracteristicile comune (identitate, sarcini, obiective, norme, poziții, resurse); cel de-al doilea nivel - strategia ca ideologie - este o explorare cognitivă a valorilor (unitate, solidaritate, parteneriat, cooperare) și a ideologiilor organizației militare; în cele din urmă, al treilea nivel este dedicat analizei discursive a documentelor militare, prin investigarea structurilor specifice ale textului și ale vorbirii (construcții sintactice, structuri semantice, pragmatică, modele formale și informale, logica și compoziția discursului).

Secțiunea dedicată analizei diacronice a discursului militar a avut ca scop suplimentarea rezultatelor interpretării critice prin furnizarea de rezultate statistice fiabile și generalizabile. Conceput ca o analiză a discursului bazat pe coeziune, modelul, bazat pe cadrul multilingv ReaderBench, a facilitat identificarea interconexiunii textuale care a permis selectarea tendințelor de discurs construite pe baza coerenței actuale și semantice la diferite niveluri. Modelul funcționează pe baza unei abordări multidimensionale, formată din trei tipuri de noduri: un nod central (documentul care reprezintă întregul material); blocuri (o entitate generică care poate reflecta paragrafe din textul inițial); și fraze, principalele unități de analiză, văzute ca și colecții de cuvinte și structuri gramaticale obținute după prelucrarea inițială. Acest model s-a dovedit relevant pentru investigațiile cantitative în virtutea faptului că se axează pe o coerență bazată pe tematică.

Subiectele, identificate ca fiind conceptele-cheie relevante pentru discurs, sunt esențiale pentru a facilita o perspectivă generală asupra interfeței cognitive, dar și pentru a observa punctele de interes emergente sau schimbările focalizate în tendințele discursului. Extragerea subiectelor dintr-un discurs specific este condiționată de diferite elemente ale analizei și se desfășoară la diferite niveluri (întregul document sau paragrafe separate). Relevanța conceptelor inerente discursului analizat este descoperită prin identificarea asemănărilor semantice la nivelul paragrafelor sau al fragmentelor de text (coerență locală) sau în întregul document (coerență globală).

Pentru analiza cantitativă prezentă, au fost generați peste 800 de indicatori de complexitate, incluzând toți indecșii listei de cuvinte, folosind cadrul ReaderBench. Cei mai relevanți sunt:

✓ *indicii de suprafață*, măsurând forma textului (lungimea cuvântului, lungimea paragrafului și lungimea frazei, măsurată în număr de caractere, cuvinte sau cuvinte unice, numărul de propoziții și paragrafe, numărul de virgule per teză și paragraf; conținutul cuvintelor pe propoziție și paragraf, entropia cuvintelor. Ipoteza care stă la baza interpretării acestei categorii este că, cu cât textul conține concepții mai diverse, cu atât este mai complex;

✓ *indicii sintactici și morfologici*, calculați la nivel de cuvânt și teză, care au analizat valorile morfologice ale cuvintelor (substantive, pronume, adjective, adverbe, verbe, conjuncții, prepoziții) și tipurile de dependențe care caracterizează relația lor. Un număr sporit de dependențe semantice specifice sau o adâncime maximă mai mare indică o structură mai complexă a discursului, generând complexitate textuală crescută;

✓ *indicii de complexitate a cuvintelor*, concentrându-se asupra complexității cuvintelor la nivel de document, paragraf și teză, analizate în funcție de diferitele măsuri de complexitate a cuvintelor (numărul mediu de silabe pe cuvânt: cuvintele mai lungi, mai complexe tind să fie percepute ca fiind mai dificile; incidența medie a polisemanticii pe cuvânt: cuvintele cu mai multe înțelesuri sunt mai dificile și necesită mai multe informații contextuale pentru eliminarea ambiguităților; distanța medie și maximă în câmpul semantic de la rădăcina ontologică: mai multe cuvinte generale sunt mai aproape de rădăcină, în timp ce cuvintele mai specifice tind să se situeze la o distanță mai mare; diferențele dintre forma conjugată, forma auxiliară și rădăcină: cuvintele cu prefixe și sufixe mai lungi tind să fie mai complexe).

✓ *indicii de coeziune semantică*, axați mai ales pe utilizarea diferitelor tipuri de cuvinte de legătură și tranziție (temporal, adițional, de contrast, opoziție, condiție, concesie, cauză și scop, cauză și efect etc.), pe complexitatea și lungimea lanțurilor lexicale, și pe diferite straturi de coeziune (în interiorul și între paragrafe, paragraful-document, început-mijloc, mijloc-sfârșit, început-sfârșit). Acești indicatori au fost extrem de importanți în identificarea și explicarea

interconectării, intertextualității, coerenței și uniformității ideilor, noțiunilor, conceptelor și elementelor cognitive care caracterizează componentele discursului și validează categorisirea lor;

✓ *caracteristici entitate-densitate*, care măsoară modul în care numărul entităților dintr-un text influențează resursele cognitive necesare înțelegerii lor. Entitățile numite prezintă informațiile conceptuale necesare pentru contextualizarea conținutului unui document. Calculul numărului de entități unice sau repetate ajută la evaluarea gradului de înțelegere a unui text, dat fiind faptul că cu cât este mai mare numărul de entități unice (pe paragraf sau propoziție), cu atât este mai complex textul.

În esență, capitolul IV își propune să ofere o anchetă amplă și cuprinzătoare a discursului NATO și o mai bună înțelegere a modului în care limbajul poate deveni un instrument pentru exprimarea puterii și a modului în care discursurile pot fi construite pentru a exprima ideologii și doctrine care în cele din urmă formează și reflectă realitățile sociale și politice.

Intitulat „Rezultate și discuții”, Capitolul V este cea mai cuprinzătoare parte a lucrării și reprezintă contribuția pe care doresc să o aduc la investigațiile (până în prezent limitate) ale discursului NATO. Acest capitol conține o analiză detaliată a discursurilor de putere ale NATO și reunește descoperirile investigației calitative și cantitative, cu accent pe analiza retoricii dinamicii de putere în evoluția ideologică a NATO din două perspective: socio-cognitive și discursive. De asemenea, acest capitol oglindește partea introductivă a lucrării prin validarea ipotezelor de cercetare, subliniind în același timp dimensiunea discursului de putere al NATO ca exemplu relevant al comunicării instituționale.

Analiza efectuată a fost, de asemenea, integrată în abordarea istorică a lui Wodak, centrată pe o cronologie bidirecțională care va analiza discursul militar atât în mod sincron, cât și în mod diacronic (Reisigl și Wodak, 2009). Urmând conceptul de "context" propus de Rheindorf și Wodak (2017), am luat în considerare: (1) limbajul sau textul imediat și co-textul intern (documente specifice NATO, comunicate finale din reuniunile ministeriale și la nivel înalt); (2) legătura intertextuală și interdiscursivă între declarații, texte și discursuri (reformulări, recontextualizări); (3) variabilele sociale și politice externe care creează contextul situațional specific (cronologia evenimentelor); și (4) contextul socio-politic și istoric mai larg în care sunt înrădăcinate practicile discursive (evoluția ideologiei și a strategiilor NATO pe parcursul celor 70 de ani).

Secțiunea practică a capitolului este dedicată unor discuții generate de analiza dinamicii puterii în discursul militar, care are ca scop localizarea, identificarea și explicarea modelelor discursive ale relațiilor de putere, prin descoperirea unor referințe intertextuale care validează existența unui model comunicativ reprezentativ pentru aceste discursuri. Abordarea analitică avansată în acest capitol se concentrează asupra lexicalizării conceptelor de opoziție, unitate și dominare și evidențiază conexiunile intertextuale care însumează materializarea discursivă a

dinamicii puterii. Un rezumat al contextului istoric, politic și social care a generat documentele investigate este inclus într-o analiză lingvistică a tendințelor identificate ale discursului.

Acest capitol vizează trei modele ale puterii, încorporate în trei tipuri de discursuri: contradictoriu - discursul opoziției, integrativ - discursul unității și dominant - discursul prevalenței SUA. Primele două tipuri de putere și discursul asociat lor au fost analizate din două perspective: multipolaritatea care caracterizează relațiile dintre membrii Alianței și bipolaritatea care opune NATO actorilor externi. Cel de-al treilea tip de putere atribuit prevalenței Statelor Unite în NATO este discutat prin prima unilateralismului și al multilateralismului american, reflectat în politicile externe ale SUA și implicit în discursul și poziția sa în cadrul Alianței.

Analiza calitativă debutează cu un rezumat al contextului istoric în care documentele investigate au fost emise ca tendințe în discursul puterii, apoi oferă o descriere a contextului lor mai apropiat și, în final, explică și interpretează limbajul folosit în formularea textelor. Această combinare metodologică permite urmărirea caracteristicilor esențiale ale discursului de-a lungul evoluției cronologice a evenimentelor relevante și a instrumentelor de comunicare asociate acestora. Analiza conceptuală este completată de o investigație orientată spre limbaj care vizează explorarea modului în care s-au schimbat câmpurile sintactice, morfologice, lexicale și semantice ale puterii într-un anumit tip de discurs pe durata perioadei investigate. Am ales să realizez o analiză în funcție de context, datorită faptului că o astfel de abordare se bazează puternic pe reprezentarea și definirea multistratificată a contextului, a cărui înțelegere este esențială pentru decodificarea efectului diferitelor condiții socio-politice (contextul imediat și cel istoric) asupra dinamicii relațiilor de putere, ilustrate printr-o examinare cuprinzătoare a textelor corespunzătoare.

Ideile de final al întregii teze prezic mai multe evoluții provocatoare în viitorul Alianței și deschid noi oportunități pentru alte incursiuni lingvistice în documentele NATO, care, dincolo de orice îndoială, sunt suficient de generoase pentru a genera rezultate antrenante suplimentare care merită examinate de către lingviști și nu numai.

CONCLUZII

Abordarea întreprinsă în această lucrare a fost alimentată de o analiză pe trei niveluri a documentelor oficiale NATO, bazată pe examinarea nivelului social, cognitiv și lingvistic al discursului, cu accent pe relația dintre limbă și putere.

Interfața socio-cognitivă

Investigarea critică a discursurilor NATO dintr-o perspectivă socială și cognitivă a permis identificarea mai multor perioade distincte în evoluția Alianței, fiecare caracterizată prin dinamici de putere specifice - uneori diferite și alte ori suprapuse.

În primii săi ani (1949-1955), parteneriatul SUA-Europa pe care noul NATO l-a reprezentat nu s-a referit atât de mult la valorile comune, ci mai degrabă s-a bazat pe o dependență exagerată de o superputere, deoarece războaiele au devastat țările Europei de Vest care se bazau în mare parte pe Statele Unite atât în ceea ce privește securitatea economică, cât și cea militară. Numai în următorul deceniu vor fi folosite noțiunile de "comunitate", "parteneriat" și "cooperare funcțională", pentru a ajuta națiunile transatlantice să se îndrepte unul către celălalt.

Între anii 1956-1966, aplicarea rigidă a conceptului de interdependență, prin care Statele Unite au preluat puterea expertă și au încercat să dicteze condițiile parteneriatului și responsabilitățile, au produs efectul opus. A dus la înstrăinarea Franței și la pierderea unui actor puternic care să susțină concepțiile politice și strategice ale SUA în cadrul Alianței. Planul lui Kennedy de a înființa o comunitate integrată a Atlanticului aflată sub conducerea Statelor Unite s-a dovedit a fi incompatibilă cu obiectivul american de după război, declarat inițial, al unei Europe occidentale puternice și unite. În consecință, accentul pus strict pe retorica unității a limitat capacitatea Statelor Unite de a-și exercita puterea sancționării aliaților refractari și a oferit națiunilor europene o șansă de a-și afirma propria voință și interese, provocând astfel dinamica puterii instituită de Americanii în favoarea lor.

Anii 1967-1975 s-au caracterizat prin urmărirea unei politici de destindere, care a reușit doar să submineze rațiunea creării NATO și, în loc să instaureze armonie și concordanță în cadrul Alianței, a deschis poarta atitudinilor divergente între statele membre. Cu toate avantajele unei politici de relaxare, retorica NATO se va întoarce, în decada următoare, la agenda ideologică inițială care a opus Estul Occidentului și a polarizat mai mult cele două lumi, reprezentând sovieticii ca personificare a răului și Alianța ca întruchipare a valorilor umane, o organizație angajată într-o cruciadă fără sfârșit împotriva comunismului.

Între anii 1976-1985, atenția conceptuală a Alianței s-a mutat de la scopul său inițial - protecția împotriva invaziei sovietice - la chestiuni precum cursa înarmărilor, instaurarea păcii și angajamentul în zonele dincolo de gama principală de acțiune a NATO. Perioada precedentă de destindere a rupt Cortina de Fier și a șters distincția dintre Est și Vest. În lipsa unui inamic real în Est și în timp ce retorica se străduia să creeze un adversar cu ajutorul lexiconului vehement al discursului anglo-american, coeziunea NATO părea să fi fost slăbită. În încercarea de a soluționa această criză aparentă, Alianța s-a revigorat conceptual, pozând într-o mișcare de pace, o deviere ideologică menită să redirecționeze atenția publică de la intensificarea înarmărilor. De asemenea, NATO și-a asumat o dimensiune de cooperare, acționând ca un forum de consultanță care promovează o abordare colectivă a problemelor din afara zonei. Unitatea era încă fragilă, dar balanța puterii din cadrul Alianței a fost restabilită. Odată cu preluarea puterii de către Mikhail Gorbaciov în Uniunea Sovietică în martie 1985, NATO s-a confruntat cu o dilemă ideologică.

Acest nou lider, în cuvintele lui Margaret Thatcher, părea un om cu care Occidentul putea să facă afaceri și s-a stabilit ca un reformator hotărât care nu căuta o confruntare, ci o cooperare. Și aceasta a fost schimbarea conceptuală care a provocat dinamica puterii în Europa și în NATO în următorul deceniu.

Deceniul 1986-1996 este caracterizat de sfârșitul Războiului Rece. De la început, NATO era înzestrat cu puterea și valorile ideologice ale Occidentului. Înainte de Războiul Rece și sub îndrumarea S.U.A., NATO s-a străduit să promoveze o concepție a securității paneuropene în mod inerent legată de interesele americanilor de a acționa ca o contracara ideologia comunistă. Deși sfârșitul războiului rece a anticipat configurația unui continent care nu mai era împărțit prin confruntare ideologică, nu a generat automat o eră a păcii și a stabilității. În ciuda faptului că mediul de securitate din Europa de Vest s-a îmbunătățit drastic, prăbușirea comunismului a dezlănțuit o nouă dinamică în unele zone ale Europei de est de după Războiul Rece. Conflictele naționaliste, rivalitățile etnice și disputele teritoriale au reapărut, creând enclave de violență și instabilitate în statele fostei Uniuni Sovietice și în Iugoslavia. De-a lungul acestor evenimente, Alianța și-a demonstrat puterea remarcabilă prin perpetuarea și reinventarea ei prin retorică și prin noi concepții. Următoarele evenimente au arătat că pentru NATO, Statele Unite și statele membre care au acordat Alianței loialitatea și încrederea lor, a existat o speranță după amenințare.

Deși la sfârșitul anilor '90, NATO a reușit să abordeze un spectru larg de inițiative, de la adoptarea unui nou concept strategic pentru a permite acțiuni în afara zonei de influență, la sporirea parteneriatului printr-un plan de extindere continuă, Alianța părea că nu are coeziune și constanță în anii 1997-2002. Cu Rusia și China care se opuneau intervenției din Kosovo, aliații trebuiau să se supună dorințelor acestor două țări și să intervină în absența unui mandat al CSONU. Această mișcare a deschis dezbaterea pentru legitimitate și a început să modeleze o nouă paradigmă a acțiunilor umanitare, care înlocuia încet legislația națiunilor cu un nou model de securitate colectivă bazat pe ideea drepturilor individuale. Cele două concepții care au pus în opoziție aliații europeni - care credeau cu tărie în ideea că o coaliție trebuie să fie orientată pe principii comune și să aibă sprijinul ONU - și SUA - care considera că o coaliție e ghidată de interese legate de riscuri și, prin urmare, principii - a dus în cele din urmă la o viziune compromițătoare în formularea Conceptului Strategic din 1999. În acest context, NATO a trebuit să se adapteze la un nou model de coaliție sau să dispară. Cu americanii la conducere, Alianța a început să implementeze schimbarea, în timp ce se confrunta cu un competitor emergent - UE - care, pentru mulți actori de pe scena politică europeană, a fost un instrument mai potrivit pentru implementarea noilor tipuri de misiuni de securitate.

Evenimentele din perioada 2001-2009 au prezentat NATO ca o Alianță reînnoită care a acceptat negocierile transatlantice între aliații europeni și Statele Unite. Conform acestui proiect, NATO a devenit un instrument pentru europeni pentru a-i ajuta să se dezvolte prin posibilitatea de

a coopera cu Statele Unite și de a obține capacități îmbunătățite. Cu toate acestea, configurația scenei internaționale, așa cum a fost stabilită de evenimentele externe, situate mai ales și legate de Orientul Mijlociu, s-au dovedit a fi dezbinătoare pentru statele membre ale Alianței. Argumentul se bazează pe o combinație de factori geopolitici și sociali care au făcut Europa vulnerabilă din punct de vedere politic, religios și demografic și expusă în moduri în care Statele Unite nu erau. Prin urmare, europenii aveau dreptul să respingă o eventuală islamizare graduală a Europei.

De-a lungul perioadei discutate, au existat mai multe cazuri în care țările aliate au fost de acord și în care punctele de vedere au fost diferite în ciuda relațiilor politice uneori tensionate. Cu toate acestea, au existat unele puncte asupra cărora membrii NATO nu au fost de acord, dar, atâta vreme cât cele două părți ale Atlanticului nu și-au afectat în mod direct interesul reciproc, era normal să existe puncte de vedere diferite cu privire la scopul Alianței, noul NATO fiind construit pe doi piloni: unul ideologic - un sens abstract al sorții colective și celălalt practic - un sens concret asupra a ceea ce trebuie făcut. Deși ideologia a fost acceptată și împărtășită de membrii Alianței, partea practică a generat cele mai multe dezacorduri. În ciuda eforturilor și a fluxurilor care caracterizează relațiile dintre aliați în această perioadă, cea mai importantă experiență a Alianței este conceptul de "unitate în flexibilitate", care a permis diferiților aliați să ofere asistență militară la diferite nivele de implicare și în diferite condiții geografice. Este de remarcat faptul că aliații erau dispuși să ajungă la o înțelegere, împiedicând astfel divizarea Alianței într-un moment crucial. "Adezivul" ideologic care leagă aliații a fost convingerea că "totalitarismul musulman" a generat un "război între liberalism și mișcările apocaliptice și fantasmagorice care s-au ridicat împotriva civilizației de la calamitățile primului război mondial" (Berman, 2003, p. 183).

Perioada de după 2010 până în prezent este delimitată de două repere strategice: ultimul concept strategic (Lisabona, 2010) și recenta întâlnire NATO la nivel înalt (Bruxelles, 2018). Reconfigurarea doctrinei NATO în 2010 viza adaptarea Alianței la un mediu de securitate în continuă schimbare, rămânând în același timp fidelă valorilor și obiectivelor strategice tradiționale: apărarea colectivă, gestionarea crizelor și securitatea cooperantă.

Cu toate acestea, pe măsură ce lumea se confruntă cu o tranziție a puterii de la o configurație unipolară la una multipolară, caracterizată nu atât de mult de "declinul Occidentului", ci de „ridicarea celorlalți”, noua configurație a diplomației internaționale a transformat existența instituțiilor de guvernare globală în instituții irelevante. În acest context, relevanța NATO este tot mai mult pusă la îndoială, în timp ce Europa încearcă să se debaraseze de partea vestică a Organizației Tratatului Atlanticului. Constituirea unei armate a UE, Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), a fost deja aprobată de 25 de state membre ale Uniunii Europene, ale căror voturi sunt motivate de necesitatea de a reduce dependența tradițională a Europei de NATO. În timp ce amploarea cooperării militare a UE rămâne neclară, scopul inițial al PESCO este de a crea un cadru pentru o colaborare sporită și o utilizare mai eficientă a fondurilor militare în Europa.

Inițiativa a generat o scindare a Europei de Statele Unite, iar în timp ce Franța și Germania sprijină total crearea unei armate europene, NATO însuși consideră că PESCO va întări Alianța și ar putea să se dovedească benefică și pentru americani. Evoluțiile viitoare în ceea ce privește echilibrul puterii globale și europene vor arunca cu siguranță o lumină asupra incertitudinilor generate de această inițiativă.

În afara cadrului tradițional al NATO, balanța puterii a fost radical zdruncinată de anexarea Crimeei de către Rusia în 2014. Această mișcare a dus la dizolvarea Consiliului NATO-Rusia și la înghețarea tuturor mecanismelor de cooperare deschisă dintre NATO și Rusia. Anexarea Peninsulei Crimeea de către Rusia a fost denumită "ilegală și ilegitimă" de către Alianță, o caracterizare care a rămas valabilă până în prezent. Întreaga cooperare civilă și militară dintre NATO și Rusia este în prezent suspendată, iar evoluțiile ulterioare ale situației tensionate dintre cele două țări au determinat experții în securitate și politicienii să se teamă de re izbucnirea războiului rece. Preocupările privind reapariția tensiunilor dintre cele două super-puteri sunt, de asemenea, alimentate de decizia președintelui Trump de a retrage Statele Unite din Tratatul privind Forțele Nucleare Intermediare (INF) semnat de Gorbaciov și Reagan în 1987.

În ceea ce privește puterea predominantă a SUA în cadrul NATO, putem concluziona că influența americană preponderentă nu înseamnă și nu a însemnat niciodată că Statele Unite sunt în măsură să prezinte și să susțină orice propunere, oricât de nepopulară sau de neplauzibilă. Ca membru egal al Alianței, Statele Unite au nevoie de sprijin pentru poziția lor, care se materializează în timpul consultărilor cu ceilalți aliați. În virtutea valorilor pe care le reprezintă NATO, deciziile trebuie să fie unanime și nu există loc de disensiuni în retorica Alianței. Această practică este și mai importantă, deoarece reprezintă coloana vertebrală care susține coeziunea și eficacitatea NATO. Alianța a servit în mod tradițional ca instrument de consultare și de dezvoltare a unei abordări comune pentru rezolvarea chestiunilor de securitate internațională, iar discursul produs de Alianță și asociat cu aceasta a fost întotdeauna conceput astfel încât să exprime idei clare, obiective realiste, misiuni realizabile și, în cele din urmă, o imagine puternică a NATO ca organizație internațională. În ciuda numeroaselor efecte interne și fluxuri în dezvoltarea Alianței, utilitatea NATO nu a fost afectată. Ea continuă să ofere siguranță, să servească drept furnizor de servicii pentru "coaliția celor dispuși" și să devină "legitimator" pentru astfel de coaliții în absența unui mandat ONU.

Discursurile analizate au demonstrat că, în cei șaptezeci de ani de istorie, NATO a evoluat ideologic într-o alianță "pe două nivele". În plan secundar, am văzut retorica tradițională a anului 1949: un angajament general față de valorile fundamentale ale Alianței: asistență reciprocă, apărare comună, securitate colectivă. În prim plan, și din ce în ce mai vizibil în prezent, avem de-a face cu o variantă extinsă și mai liberă a NATO, care servește ca un cadru larg pentru acțiuni comune ocazionale, dar mai des pentru „coaliția celor dispuși”. Indiferent de numeroasele aspecte

pe care organizația ar fi putut să le adopte în timpul evoluției sale, unul rămâne necontestat: NATO a creat ceva mai bun decât un simplu „echilibru de putere”. A reușit să creeze o „comunitate a puterilor” compusă din state cu idei similare care urmăresc obiective comune: apărarea colectivă și securitatea cooperatistă. Încercarea lui Woodrow Wilson de a crea un echilibru al sistemului energetic sub forma Ligii Națiunilor în urma Primului Război Mondial poate să fi eșuat la acel moment din mai multe motive, însă eu afirm că motivul esențial a fost lipsa unității și a coerenței, deși nu ideologică, dar cu siguranță discursivă. Ceea ce NATO a obținut de-a lungul evoluției sale și în ciuda numeroaselor crize pe care le-a suferit este în mare măsură datorată, așa cum a încercat să demonstreze această lucrare, puterii limbajului și retoricii unității și a puterii relaționale care au lipit întreaga comunitate euro-atlantică în jurul unei culturi comune de securitate. Concepte precum „linii de divizare”, „zonă tampon” sau „sfere de influență” au fost pe rând dezbătute și au trimis la coșul de gunoi al istoriei, în timp ce NATO a devenit o alianță din ce în ce mai puternică și unificată. Urmând același fir ideologic creat de Organizația Națiunilor Unite încă din 1943, NATO a remodelat configurația internațională și a transformat-o în lumea pe care Cordell Hull și-a imaginat-o acum șaptezeci și cinci de ani, o lume în care „nu vor mai fi necesare sferele de influență, echilibrul puterii sau orice alt aranjament special prin care, în trecutul nefericit, națiunile au încercat să-și protejeze securitatea sau să-și promoveze interesele” (p. 344).

Construcția discursivă

Analiza critică a discursului a studiat trei componente distincte ale discursului încapsulând diferite dinamici ale relațiilor de putere (integrativă, contradictorie și predominantă). Examinarea a fost în primul rând o abordare calitativă axată în principal pe ceea ce asigură puterea discursurilor mai degrabă decât pe ceea ce caracterizează elementele lingvistice. Defalcarea lingvistică a discursurilor vizate a fost realizată cu ajutorul unor analize statistice automatizate, menite să descrie discursul NATO într-un mod mai măsurabil și cuantificabil.

Cadrul analitic care a informat cercetarea documentelor oficiale ale NATO s-a bazat pe o abordare duală care a aplicat atât o examinare diacronică cât și o analiză sincronică a discursurilor puterii în contextul istoric, social și politic care le-a generat. Mai mult decât atât, referințele frecvente la valori, norme și convingeri caracteristice NATO ca organizație au ajutat la recrearea legăturii teoretice care îmbină ideologia, puterea și discursul și facilitează o interpretare aplicativă a structurilor și alegerilor lingvistice în acest cadru. Pentru o deconstrucție mai structurată a discursurilor și sub-discursurilor, fiecare componentă a fost dezbinată în tendințe de actualitate care au inclus referințe textuale în cadrul grupurilor tematice.

După cum este ilustrat în analiza efectuată, cele trei componente ale discursului examinate conțin manifestări lingvistice de unitate, opoziție și predominanță. Ele condensează și reiterează

poziții ideologice similare sau opuse; generează și galvanizează o gamă largă de valori morale; ei proliferază o abundență de elemente lingvistice în sprijinul sau împotriva ideologiilor precum „valori comune”, „drepturile omului”, „securitatea colectivă”, „apărare cooperantă”, sau din potrivă, „terorism”, „amenințare”, „acte criminale” ș.a.m.d.

Analiza a dezvăluit câteva momente-cheie ale calendarului evenimentelor în care se intersectează tendințele discursului, indicând faptul că politicile oficiale privind problemele nucleare, extinderea sau terorismul sunt într-adevăr conectate în moduri semnificative. Diferitele cadre care ilustrează unitatea și opoziția nu au generat o cantitate echivalentă de eșantioane relevante, cele dintâi fiind mult mai discursiv populate decât cele din urmă. Cu toate acestea, disparitatea rezultatelor a căror abundență favorizează o analiză amplă a discursurilor de unitate în detrimentul cazurilor mai limitate ale manifestărilor discursive ale puterii adversare susține valoarea simbolică (și discursivă) atribuită consensului și cooperării în cadrul Alianței, contrar accentului slab pus pe expresiile opoziției, în ciuda existenței sale mai degrabă implicite.

Analiza lingvistică prezentă a urmărit existența unor variații semantice care disting cele trei tipuri de discurs de putere. În ciuda diferențelor subtile, care constau, în principal, din relexicalizări ale conceptelor utilizate în mod constant, toate documentele NATO examinate împărtășesc o serie de puncte comune. Mai întâi de toate, ele sunt caracterizate de o sintaxă directă și simplă. Structurile complicate sunt evitate, propozițiile sunt în mod obișnuit simple și există doar puține ocazii când relațiile de subordonare sunt folosite ca un punct de fixare sintactic în structurarea paragrafelor mai lungi. În al doilea rând, o examinare a semanticii verbelor ilustrează atitudini și convingeri puternice, cele mai adesea înglobate în construcții predicative care conțin auxiliare modale (de exemplu, „trebuie”, „ar trebui”, „sunt obligate”) sau comunicate prin utilizarea unor acte de vorbire performative dotate cu exemple ilocuționare și forța perlocuționară pentru a exprima necesitate (de exemplu, „subliniază nevoia”, „impune”), voință și decizie (repetarea valorii modale a „doresc”, „sunt hotărâți”, „își reiterează hotărârea”, „sunt decisi”), respingere și acuzare (de exemplu, „respinge”, „condamnă”), apreciere (de exemplu, „exprimă aprecierea noastră”, „aplaudă”, „salută”) sau avertismente (de ex.. „nu trebuie”, „nu ar trebui”). Dinamica acestor formulări sprijină aprecierea conform căreia Alianța este un organism viu, o entitate dinamică care se preocupă permanent cu transmiterea mesajelor puternice proactive atât către aliați, cât și către adversari, exercitându-și în mod implacabil autoritatea prin folosirea limbajului pentru a accentua folosirea puterii militare.

În ceea ce privește dinamica puterii contradictorii, analiza documentelor publice ale NATO nu a avut rezultate fructuoase. Acest lucru se datorează faptului că, deși a existat opoziția între aliați și a fost manifestată în diferite ocazii, ea a fost, în principal, conceptuală și nu încadrată discursiv. Având în vedere faptul că Alianța își bazează deciziile strategice pe consens, concluzia

este că documentele NATO nu conțin referiri explicite formulate lingvistic la diferitele manifestări ale puterii contradictorii exercitate de țările membre în timpul istoriei NATO. După cum reiese din cercetare, opoziția rămâne în primul rând contextuală și susțin că ea este ilustrată de dinamica relațiilor de putere - în termeni de atitudini, reacții și poziții - mai degrabă decât prin orice mecanism care este legat de limbă. Cu toate acestea, am încercat să umplem acest gol, analizând discursurile politice care ilustrează diferitele reacții ale oficialilor țărilor membre ale NATO în contextul unor probleme contradictorii identificate. Deși discursurile politice folosite ca exemple nu aparțin corpusului primar de investigație, ele au fost selectate ca surse secundare, în speranța că ele transpun antagonismul conceptual prin limbaj.

În concluzie, analiza calitativă a răspuns realist la principala întrebare de cercetare prin faptul că a identificat modelele discursive ale relațiilor de putere și ale dinamicii puterii în documentele oficiale ale NATO. Invalidarea problemei secundare de cercetare care vizează materializarea relațiilor de putere contradictorii și concluzia că există puține manifestări discursive ale acestora susține de fapt prima ipoteză. NATO este, într-adevăr, o alianță durabilă a cărei valabilitate de șaptezeci de ani este, pe lângă abilitatea sa de a se transforma, adapta și reconfigura în fața noilor provocări, în mare parte datorată puterii limbajului folosit în concretizarea puterii relaționale prin discursul de unitate. Retorica puterii integrative a menținut Alianța coerentă și coezivă sub umbrela valorilor comune, asigurând succesul rolului de durată al NATO în securitatea internațională. În ceea ce privește manifestările puterii predominante a SUA și rolul său de lider în NATO, validarea celei de-a treia ipoteze nu este surprizătoare. Atunci când balanța de putere internă se înclină, o face în favoarea Statelor Unite, în virtutea predominanței sale în NATO. Descoperirea inovatoare nu este concluzia că Statele Unite joacă un rol predominant în NATO, ci că acesta este consolidat, printre altele, prin materializarea discursivă a trei tipuri de putere: de referință, expertă și legitimă.

Deoarece obiectul analizei este o formă de discurs instituționalizat, care este subordonată unei structuri de compoziție și unor convenții fixe, era firesc ca corpusul să fie supus unei investigații cantitative care să ofere o descriere mai aprofundată a documentelor vizate. În acest scop, cercetarea s-a axat și pe un studiu statistic detaliat efectuat pentru a compara discursurile NATO între 1949 și 2018 cu privire la ceea ce denotă specificitatea stilului lor de scriere.

Indicii de complexitate detaliați în capitolul IV reflectă variabilele care au fost în mod esențial diferite între subiecte. Rezultatele prezintă diferențe statistice interesante și semnificative în ceea ce privește gradul de elaborare a cuvintelor (lungime și numărul de polisemii), numărul verbelor unice pe paragraf, scorul AoA (Age of Acquisition) per paragraf, precum și numărul de cuvinte din mai multe liste, cum ar fi: Means GI (cuvinte care denotă metode, acte sau obiecte utilizate pentru atingerea scopurilor), Academ GI (cuvinte legate de aspecte academice,

intelectuale sau educaționale), Space GI (referințe la dimensiunile spațiale) și virtue GI (virtuți, valori, scopuri, etc. definite cultural).

În timp, s-au observat unele diferențe între discursurile integrative și contradictorii bazate pe listele de cuvinte extrase din dicționarul GI. Numărul mediu de cuvinte din lista Means GI utilizate în discursurile integrative a crescut de-a lungul anilor, în timp ce în discursul contradictoriu au fost folosite mai puține cuvinte cu privire la motivația atingerii obiectivelor. O astfel de dinamică indică un accent mai precis pe puterea de cooperare și coordonare între statele membre NATO în ceea ce privește utilizarea în comun a resurselor și a metodelor pentru atingerea obiectivelor comune. Așa cum s-a prevăzut, discursul NATO se caracterizează printr-o augmentare exponențială a referințelor lingvistice la apărarea cooperantă și responsabilitatea comună pentru pace și securitate, pe măsură ce Alianța s-a dezvoltat și s-a extins în timp. Dimpotrivă, documentele de tip contradictoriu au înregistrat o referință mai mică la practicile comune și la obiectivele comune, dat fiind că acest discurs motivațional este mai degrabă unificator și se referă la puterea integrativă și nu la discursurile care vizează relațiile de putere conflictuale.

Cuvinte legate de domeniul academic, intelectual sau educațional (Academ GI) au scăzut drastic în discursurile integrative de după anul 1991. Aceasta s-ar putea interpreta ca un puternic indiciu că NATO a considerat că publicul discursurilor sale a fost suficient educat despre concepte abstracte și valori legate de securitate, stabilitate și cooperare pe parcursul celor 41 de ani de la înființarea Alianței. După anul 1991, accentul a trecut pe proceduri mai practice (menționate în special în Concepțiile Strategice) și pe măsuri concrete care ar stabiliza mediul fluid de după Războiul rece. Cu toate acestea, discursurile contradictorii au început să folosească mai multe cuvinte din această categorie de-a lungul anilor și, deși creșterea nu a fost semnificativă, se îndreaptă spre o convingere valabilă că țările situate în afara cadrului tradițional al NATO trebuie educate despre ceea ce reprezintă Alianța pentru a înțelege mai bine rolul și relevanța sa pentru securitatea globală. Această manifestare lingvistică a puterii de referință și a celei experte este direct corelată cu utilizarea sporită a cuvintelor care indică o cunoaștere a locului și a relațiilor spațiale în discursurile integrative (lista Space GI) care identifică națiuni și țări specifice ca destinatari ai puterii integrative a NATO. Creșterea este în principal localizată în discursurile de după 1991, când Alianța a căutat să-și extindă zona de operațiuni spre Europa de Est (blocul ex-comunist), zona Mediterană și Orientul Mijlociu.

Așa cum era de așteptat, discursurile integrative folosesc mai multe cuvinte legate de virtute, cu o manifestare crescută de-a lungul anilor, mai ales după 1991, când expresia lingvistică a principiilor, idealurilor și credințelor comune are caracterizează Alianța a înregistrat o creștere care arată importanța valorilor de bază promovate de NATO (lista Virtue GI). Limbajul face vizibil evoluția Alianței de la interdependență, la comunitate, apoi la parteneriat; de la apărarea

colectivă la apărarea integrată; de la o cooperare sporită la o cooperare internațională. Spre deosebire de discursul unității, discursurile de putere contradictorii nu folosesc atât de multe cuvinte care indică o evaluare a aprobării morale sau a proprietăților. Accentul este pus mai mult pe modul de descurajare a comportamentului dăunător prin acțiuni militare, în timp ce atitudinea implicită în textul documentelor emană dezaprobarea și condamnarea diferitelor acte teroriste.

La începutul perioadei analizate (1949-1990), atât discursurile de unitate cât și cele de opoziție au folosit în mod aproximativ același număr de cuvinte referitoare la importanță, în ceea ce privește frecvența, cauzalitatea, validitatea sau precizia. De-a lungul anilor, aceste două tipuri de discursuri merg în direcții opuse: în timp ce discursurile integrative au început să folosească din ce în ce mai multe cuvinte din lista extinsă, utilizarea lor în discursurile contradictorii a început să se reducă drastic (lista Ovrst GI).

După cum s-a prevăzut, cuvintele care indică puterea, controlul sau autoritatea au fost utilizate în mod abundent în cele două tipuri de discursuri, ambele sporind în timp (lista Strong GI). Putem observa că creșterea cuvintelor puternice a devenit mai accelerată în discursurile integrative de după 1991, în timp ce discursurile contradictorii au înregistrat un progres foarte lent. Această discrepanță poate fi atribuită modificărilor dinamicii puterii care s-au manifestat după încheierea Războiului Rece. Referințe multiple la control și autoritate sunt folosite în discursul unității ca un adeziv conceptual referitor la existența Alianței, la rolul ei durabil pentru păstrarea păcii și stabilității. Mai ales după septembrie 2011, când mediul de securitate mondial a fost radical transformat și remodelat de valul de terorism, limbajul documentelor oficiale a trebuit să producă un impact mai puternic în interiorul și în afara Alianței.

O variație mare a fost observată între cele două tipuri de discursuri privind utilizarea cuvintelor care exprimă cantitatea, inclusiv numere (lista Quan GI). În timp ce în discursurile integrative aceste tipuri de cuvinte au început să fie utilizate din ce în ce mai mult, în discursurile contradictorii numărul lor a scăzut. Din punct de vedere practic, această diferență poate fi tradusă, de exemplu, prin accentul pus de NATO la diferite perioade de timp pe cantitățile specifice de capacități convenționale și nucleare, ale căror cifre au oscilat de la o perioadă la alta, în funcție de diferitele tratate semnate de Alianță (Tratatul de neproliferare nucleară - 1968, Tratatul privind forțele nucleare intermediare - 1987, Reducerea reciprocă și echilibrată a forțelor - 1973-1989, Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa - 1990, Tratatul privind comerțul cu arme - 2014 etc.)

Cuvintele aparținând domeniilor economie, comerț, industrie sau afaceri, inclusiv colectivități, roluri și referiri la bani, au fost folosite atât în discursurile contradictorii, cât și în cele integrative, cu o creștere rapidă în cazul discursurilor integrative și o creștere ușoară în cel al discursurilor contradictorii (Econ GI). Folosirea unor astfel de cuvinte atestă implicarea sporită a

NATO în programele de asistență economică, atât în interiorul cât și în afara Alianței, precum și numărul mare de activități și lista beneficiarilor de-a lungul anilor și mai ales după 1991.

Pe lângă utilizarea diferitelor liste de cuvinte pentru a analiza dinamica proprietăților lexicale în NATO, analiza statistică a relevat alte caracteristici care diferențiază cele două tipuri de discursuri. De exemplu, numărul verbelor unice pe paragraf a crescut în timp atât în discursurile conflictuale cât și în cele integrative, permițând o interpretare legată de semnificația actelor de vorbire și transmiterii atitudinilor și punctelor de vedere. Apariția verbelor de opinie, de apreciere pozitivă sau negativă, a verbelor care transmit o hotărâre, o solicitare și a celor de modalitate enunțiativă a înregistrat o frecvență sporită, în special în discursul de opoziție, unde s-a identificat o creștere accelerată și semnificativă. În plus față de valoarea lor semantică, aceste verbe contribuie la complexitatea structurală și la elaborarea discursurilor contradictorii, în care manifestarea puterii este mai concentrată asupra exprimării atitudinii Alianței de a condamna și dezaproba adversarii și faptele lor.

Scorul AoA (Age of Acquisition) ilustrează complexitatea cuvintelor în funcție de perioada în care sunt dobândite. În prima perioadă analizată, discursurile contradictorii au folosit cuvinte mai complexe, însă complexitatea lor a scăzut de-a lungul anilor, terminând cu folosirea cuvintelor simple în 2018. NATO a înțeles că limbajul pretențios poate să nu fie eficient atunci când comunicarea trebuie să fie simplă și clară și gradual au renunțat la noțiuni complexe până în 2018. Dimpotrivă, complexitatea cuvintelor a crescut în cazul discursurilor integrative, care au fost formulate mai simplu în 1949, dar devin din ce în ce mai elaborate, în corelație directă cu complexitatea temelor pe care NATO trebuia să le abordeze în discursurile sale de unitate.

Indicii de coeziune și coerență relevă o evoluție lentă și constantă a discursului contradictoriu pe parcursul perioadei, în timp ce discursurile integrative au înregistrat o sporire radicală din 1949. Evoluția vizibilă a limbajului de unitate explică discursul mai organizat, caracterizat printr-o utilizare mai eficientă a mecanismelor de conectare și a mecanismelor de subordonare, care oferă textelor mai recente ale NATO o mai bună coerență locală și globală și, în cele din urmă, înțelegere și lizibilitate optimă.

Scopul principal al analizei cantitative a fost să demonstreze că operaționalizarea conceptelor de putere integrativă și contradictorie a suferit modificări discursive vizibile în documentele NATO produse în timpul Războiului rece și în anii de după încheierea acestuia. Rezultatele analizei discursului critic efectuat mai devreme în acest capitol au oferit o explicație a motivului pentru care aceste schimbări au avut loc și le-au plasat pe calendarul istoric, social și politic al Alianței. În paralel cu analiza calitativă exhaustivă, examinarea diacronică a discursurilor NATO oferă o imagine largă asupra evoluției limbajului folosit de Alianță și explică dinamica puterii, așa cum este ilustrată în discursurile integrative și contradictorii. Deoarece dinamica puterii interne și externe se împletește cu evoluția Alianței și, în cele din urmă, îi modelează

dezvoltarea, discursul se adaptează, se reglează, se modifică, se diversifică sau evoluează, dezvăluind o relație directă și activă între limbă, putere și ideologie.

NATO@70 și după

Unul dintre obiectivele de cercetare afirmate a fost acela de a demonstra că scopul și funcția permanentă a NATO a rămas valabilă în cei șaptezeci de ani de existență a Alianței, în mare parte datorită puterii de galvanizare a limbii. În ciuda numeroaselor crize interne și externe care au provocat rațiunea de a exista a Alianței până în punctul anulării a acesteia, NATO a rămas o instituție de securitate coerentă capabilă să încurajeze atitudinile și reacțiile comune într-o organizație de altfel caracterizată de eterogenitate și interacțiuni energice între membrii săi.

Cu toate acestea, mediul de securitate actual este, fără îndoială, imprevizibil și extrem de fluid. În acest context, NATO se confruntă cu un pericol dublu: un dezechilibru în balanța puterii din cadrul Alianței (datorită inițiativei PESCO, de exemplu) și reapariția unor amenințări mai mari în afara frontierelor sale (riscul de război nuclear cu Rusia la est, ușa deschisă pentru implicarea Chinei într-o potențială cursă de înarmare, migrația la scară largă și inițiativele teroriste care curg dinspre sud – Orientul Mijlociu și Africa, proliferarea armelor de distrugere în masă, sporirea atacurilor cibernetice sau diversele provocări ambientale care au implicații de securitate). Dinamica puterii va rămâne la fel de activă ca și până acum, cu consecințe imprevizibile care vor afecta poziția Statelor Unite în NATO și pe harta strategică globală, unitatea Alianței în pragul tensiunilor crescânde cu Rusia, solidaritatea unei Europe care se detașează încet, dar sigur de americani.

Pe baza configurațiilor geostrategice ale viitorului, unele scenarii merită investigate atât din perspectivă socio-cognitivă, cât și din perspectivă discursivă. Mă aștept la o gamă mai variată de comportamente dintre și din interiorul alianței. În cadrul Alianței, dinamica colectivă poate prezenta variații. În funcție de forțele externe care acționează asupra organizației, aliații ar putea fie să acționeze la unison (dacă se confruntă cu o amenințare externă, ca de exemplu Rusia sau China) sau să se împartă în direcții divergente (dacă unii susțin status quo-ul în timp ce alții aleg revizuirea). Cu toate acestea, dacă diviziunea este profundă, va exista o fractură în interiorul Alianței (de exemplu, SUA versus Europa); dacă ruptura este modestă, Alianța ar putea găsi o modalitate de a împăca divergențele și de a adopta noi mecanisme de cooperare (de exemplu, inițiativa PESCO). Va fi extrem de interesant să analizăm limbajul în care NATO va materializa aceste schimbări de atitudine și comportament, atât pe plan intern, cât și pe plan extern. Astfel de scenarii creează un teren fertil pentru manifestarea relațiilor de putere, ierarhizare, conducere, predominanță, consens și adversitate. Discursurile puterii ar putea fi clasificate în continuare în tendințe textuale, în funcție de relațiile generate de noua dinamică a puterii: alianță, înțelegere, coaliție, fiecare fiind deosebită prin trăsături specifice și dispozitive lingvistice. Această nouă

abordare ar putea aduce mai multă lumină în mecanismele oricărei organizații, din perspectiva interacțiunii dintre actorii interni și externi.

Investigații suplimentare în domeniul discursului NATO pot dezvălui noi dimensiuni ale limbajului militar. În virtutea specificității legate de context, analiza discursului critic este relevantă la orice moment dat, pentru orice situație dată, pentru orice tip de discurs sau instituție. Explorarea ulterioară a funcției limbajului și a discursului permite schimbarea: transformări individuale și/sau colective, pozitive și constructive, proactive și dinamice ale unor poziții, concepte și proceduri epistemologice tradiționale. Studiile calitative și cantitative ale limbajului ar putea perturba noțiunile ale puterii de lungă durată și ar putea identifica noi modele și dinamici; sau cel puțin, astfel de practici le-ar putea valida pe cele deja identificate. Oricum, există suficient spațiu pentru creativitate și inovație, chiar dacă limbajul militar a fost în mod tradițional perceput ca fiind destul de limitat, extrem de tehnic, codificat impenetrabil și adesea plictisitor.

Investigația actuală a discursului NATO din perspectiva dinamicii puterii se afirmă în virtutea eforturilor sale de a contribui la deliberarea asupra viitorului Alianței. Cele două linii deficitare din acest conflict se desfășoară între două concepții: un grup care consideră că Alianța a devenit irelevantă și prezice un viitor sumbru pentru NATO; altul care consideră că NATO mai are un viitor semnificativ. Studiul meu se aliază cu cel de-al doilea grup prin faptul că a încercat să demonstreze de ce și cum NATO a rezistat și va continua să reziste și în viitor.

CUVINTE CHEIE

Discurs militar, limbaj, comunicare, putere, dinamica puterii, balanța de putere, NATO, Tratatul de la Washington, Concepte Strategice, Razboi Rece, terorism, alianță, doctrină, strategie, ideologie, discurs, text, context, analiza critică a discursului, abordarea istorică a discursului, analiză lingvistică, analiză calitativă, analiză calitativă, intertextualitate, abordare socio-cognitivă, integrare, unitate, opoziție, dominanță, predominant, balanță bipolară externă, echilibru multipolar intern, comunitate, valori.

- Anderson, Justin V., et al. *Extended Deterrence and Allied Assurance: Key Concepts and Current Challenges for U.S. Policy*. USAF Institute for National Security Studies, 2013.
- Angelakis, Tom. "Russian Elites' Perception of NATO Expansion: The Military, Foreign Ministry and Duma." Briefing Paper no. 11, May 1997, International Security Information Service Europe.
- Arendt, Hannah. *On Violence*. The Penguin Press, 1970.
- Ashton, Nigel J. *Kennedy, Macmillan and the Cold War: The Irony of Interdependence*. Palgrave, 2002.
- Baldwin, David A. "Power and Social Exchange." *The American Political Science Review*, vol. 72, 1978, pp. 1229-1242.
- Barker, Chris and Galasinski, Darius. *Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity*. Sage, 2001.
- Bellenger, Lionel. *Le talent de communiquer*. Nathan Publishing House, 1989.
- Berman, Paul. *Terror and Liberalism*. W.W. Norton & Company, 2003.
- Biber, Douglas. "Corpus-based and Corpus-driven Analyses of Language Variation and Use." *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*, edited by Bernd Heine and Heiko Narrog, Oxford University Press, 2012, pp. 159-191.
- Blommaert, Jan. *Discourse (Key Topics in Sociolinguistics)*. Cambridge University Press, 2005.
- Bloor, Meriel and Bloor, Thomas. *The Practice of Critical Discourse Analysis. An Introduction*. Hodder Arnold, 2007.
- Boulding, Kenneth. *Three Faces of Power*. Sage Publications, 1989.
- Buckely, Edgar. "Invoking Article 5." *NATO Review*, 2006, www.nato.int/docu/review/2004/Interpreting-Istanbul/Refining-NATO-role-terrorism/EN/index.htm. Accessed 12 May 2018.
- Buteux, Paul. *Strategy, Doctrine, and the Politics of Alliance: Theatre Nuclear Force Modernization NATO*. Westview Press, 1983.
- Carpenter, Ted G., editor. *NATO's Empty Victory: A Postmortem on the Balkan War*. CATO Institute, 2000.
- Chertoff, Michael. "The Ideology of Terrorism: Radicalism Revisited." *The Brown Journal of World Affairs*, vol. XV, no. 1, 2008, pp. 11-20.
- Chifu, Iulian, et al. *The Russian Georgian War: A Trilateral Cognitive Institutional Approach of the Crisis Decision-Making Process*. Curtea Veche Publishing House, 2009.
- Chilton, Paul. *Analyzing Political Discourse: Theory and Practice*. Routledge, 2004.
- Chouliaraki, Lili and Fairclough, Norman. *Discourse in Late Modernity*, vol. 2. Edinburgh University Press, 2002.
- Clegg, Stewart R. *Frameworks of Power*. Sage Publications, 1989.
- Collins, Brian J. *NATO. A Guide to the Issues*. Praeger, 2011.
- Cook, Guy. *Discourse*. Oxford University Press, 1989.
- Daalder, Ivo. H. and Lindsay, James. M. *Bush's Foreign-Policy Strategy: Is the Revolution Over?*, 14 Oct. 2005, www.brookings.edu/opinions/bushs-foreign-policy-strategy-is-the-revolution-over/. Accessed 22 February 2018.
- Daldal, Asli. "Power and Ideology in Michel Foucault and Antonio Gramsci: A Comparative Analysis." *Review of History and Political Science*, vol. 2, no. 2, 2014, pp. 149-167.
- Dascălu, Mihai. *Analyzing Discourse and Text Complexity for Learning and Collaborating*. Springer, 2014.
- Dascălu, Mihai, et al. "ReaderBench: A Multi-lingual Framework for Analyzing Text Complexity." *EC-TEL 2017, LNCS 10474*, edited by Élise Lavoué et al., 2017, pp. 495-499. DOI: 10.1007/978-3-319-66610-5_48.
- Fairclough, Norman. *Analyzing Discourse: Analysis for Social Research*. Routledge, 2003.
- . "Critical and Descriptive Goals in Discourse Analysis." *Journal of Pragmatics*, vol. 9, issue 6, 1985, pp. 739-763.
- . *Critical Discourse Analysis*. Addison Wesley, 1995.
- . *Discourse and Social Change*. Polity Press, 1992.
- . "Discourse, social theory, and social research: The discourse of welfare reform." *Journal of Sociolinguistics* vol.4, no. 2, 2000, pp. 163-195.
- . *Language and power*. Pearson Education, 2001.
- Fairclough, Norman and Wodak, Ruth. "Critical Discourse Analysis." *Discourse as Social Interaction*, edited by Teun A. Van Dijk, vol. 2, Sage Publications, 1997, pp. 258-284.
- Festinger, Leon. "Informal Social Communication." *Psychological Review*, vol. 57, 1950, pp. 271-282.
- Foucault, Michel. *Power and Knowledge. Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Pantheon Books, 1980.
- . "Subject and power." *Critical Inquiry*, vol. 8, no. 4, 1982, pp. 777-795.
- Gamble, Teri K. and Gamble, Michael. *Communication works*. McGraw-Hill, 2013.

- Gervasi, Vincenzo and Ambriola, Vincenzo. "Quantitative Assessment of Textual Complexity." *Complexity in Language and Text*, edited by Merlini L. Barbaresi, Plus, 2002, pp. 197–228.
- Ghadessy, Mohsen, editor. *Registers of Written English: Situational Factors and Linguistic Features*. Pinter Publishers, 1988.
- Gramsci, Antonio. (1992). *Prison Notebooks*, vol. 1. Translated by Joseph A. Buttigieg. Columbia University Press, 1992.
- Grosser, Alfred. *The Western Alliance: European-American Relations Since 1945*. Continuum Publishing Group, 1980.
- Habermas, Jurgen. *Erkenntnis und Interesse*. Suhrkamp, 1977.
- Halliday, Michael A.K. "Dimensions of Discourse Analysis: Grammar." *The Handbook of Discourse Analysis*, vol. 2: *Dimensions of Discourse*. Academic Press, 1985, pp. 29-56.
- Henderson, Nicholas. *The Birth of NATO*. Westview Press, 1983.
- Hidalgo Tenorio, Encarnacion. "Critical Discourse Analysis, an Overview." *Nordic Journal of English Studies*, vol. 10, no. 1, 2011, pp. 183-209, <http://ojs.uib.no/ojs/index.php/njes/article/view/658/609>. Accessed 21 August 2016.
- Jenkins, Peter. *Mrs. Thatcher's Revolution: The Ending of the Socialist Era*. Cape, 1987.
- Judt, Tony. *A History of Europe Since 1945*. Penguin Books, 2005.
- Kahn, Herman. *On Escalation: Metaphors and Scenarios*. Praeger, 1965.
- Keller, Bill. "Does not Play Well with Others." *New York Times*, 22 Jun 2003.
- Krings, Hermann et al. *Handbuch philosophischer Grundbegriffe*. Kosel, 1973.
- Kristeva, Julia. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Columbia University Press, 1980.
- Lieven, Anatol. "Russian opposition to NATO expansion." *The World Today*, vol. 51, no. 10, 1995, pp. 196-199.
- Linell, Per. "Discourse Across Boundaries: On Recontextualizations and the Blending of Voices in Professional Discourse." *Text*, vol. 18, no. 2, 1998, pp. 143-157.
- Lukes, Steven. *Power: A Radical View*. Macmillan, 1974.
- Machiavelli, Niccolò. *The Prince*. Everyman, 1958.
- Marcus, Solomon. *Comunicarea internațională ca sursă de conflicte*. Political Publishing House, 1985.
- McGrory, Mary. "Pit-stop Presidency." *Washington Post*, 27 Oct. 2002.
- Messana, Bernard. "Rapport Armée-Nation dans la perspective de la professionnalisation. Réflexions d'un observateur candide." *Le Casoar*, no. 159, 2000.
- Oddo, John. *Intertextuality and the 24-hour News Cycle: A Day in the Rhetorical Life of Colin Powell's U.N. Address*. Michigan State University Press, 2014.
- Parsons, Talcott. "On the Concept of Political Power." *Proceedings of the American Philosophical Society*, vol. 107, no. 3, 1963, pp. 232-262.
- Ploae-Hanganu, Mariana. *Terminologia și limba comună (Pentru o bază de date terminologice)*. Romanian Academy Publishing House, 1992.
- Porter, James E. "Intertextuality and the Discourse Community." *Rhetoric Review*, vol. 5, no. 1, 1986, pp. 34-47.
- Potter, Jonathan. "Discourse Analysis and Discursive Psychology." *Qualitative Research in Psychology: Expanding Perspectives in Methodology and Design*, edited by Paul M. Camic et al., American Psychological Association, 2003, pp. 73-94.
- Rogers, Rebecca, editor. *An Introduction to Critical Discourse Analysis in Education*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2004.
- Rotaru, Nicolae. *Comunicarea în organizațiile militare*. Tritonic Publishing House, 2005.
- Sadan, Elisheva. *Theory and Practice of People-Focused Social Solutions*. Hakibbutz Hamenachad Publishers, 1997.
- Stoddart, Mark C.J. "Ideology, Hegemony, Discourse: A Critical Review of Theories of Knowledge and Power." *Social Thought and Research*, vol. 28, 2007, pp. 191-225. DOI:10.17161/STR.1808.5226.
- Taylor, Stephanie. "Locating and Conducting Discourse Analytic Research." *Discourse as a Data: A Guide for Analysis*, edited by Margaret Wetherell et al., Sage Publications, 2001, pp. 5-48.
- Thies, Wallace. *Why NATO Endures*. Cambridge University Press, 2009.
- Thomas, Ian. *The Promise of Alliance: NATO and the Political Imagination*. Rowan and Littlefield Publishers, Inc, 1997.
- Van Dijk, Teun A. "Critical Discourse Analysis." *The Handbook of Discourse Analysis*, edited by Deborah Schiffrin, et al., Blackwell Publishing, Blackwell Reference Online, 2003a, pp. 352-371.
- . "Critical Discourse Studies. A Sociocognitive Approach." *Methods of Critical Discourse Analysis*, edited by Ruth Wodak and Michael Meyer, Sage, 2009, pp. 62-86.
- . "Discourse Analysis as Ideology Analysis." *Language and Peace*, edited by Christian Schäffner and Anita Wenden, Dartmouth Publishing, 1995a, pp. 17-33.
- . "The Discourse-knowledge Interface". *Critical Discourse Analysis. Theory and Interdisciplinarity*, edited by Gilbert Weiss and Ruth Wodak, Palgrave Macmillan, 2003b, pp. 85-110.
- . "Discourse Semantics and Ideology." *Discourse and Society*, vol. 6, no. 2, 1995b, pp. 243-289.
- . "Ideology and Discourse Analysis." *Journal of Political Ideologies*, vol. 11, no. 2, 2006, pp. 115-140.

- . "Ideological Discourse Analysis." *New Courant*, vol. 4, no. 1, 1995c, pp. 135-161.
- . "Politics, Ideology, and Discourse." *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, vol. 9. Pergamon Press, 2004, pp. 728-740.
- . "Structures of Discourse and Structures of Power." *Annals of the International Communication Association*, vol. 12, no. 1, 1989, pp. 18-59. DOI.org/10.1080/23808985.1989.11678711.
- . *Text and Context: Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. Longman, 1977.
- Van Dijk, Teun A. and Kintsch Walter. *Strategies of Discourse Comprehension*. Academic Press, 1983.
- Vygotsky, Lev S. *Thought and Language*. Newly revised, translated and edited by Alex Kozulin, M.I.T Press, 1986.
- Wang, Yuan and Guo, Minghe. "A Short Analysis of Discourse Coherence." *Journal of Language Teaching and Research*, vol. 5, no. 2, 2014, pp. 460-465. DOI:10.4304/jltr.5.2.460-465
- Weber, Max. *The Theory of Social and Economic Organization*. Oxford University Press, 1974.
- Weiss, Gilbert and Wodak, Ruth, editors. *Critical Discourse Analysis*. Palgrave Macmillan, 2007.
- Widdowson, Henry G. *Text, Context, Pretext. Critical Issues in Discourse Analysis*. Blackwell, 2004.
- Wodak, Ruth. "Does Sociolinguistics Need Social Theory? New Perspectives on Critical Discourse Analysis." Keynote address SS2000, Bristol, 27 April 2000, www.univie.ac.at/linguistics/forschung/wittgenstein/unemploy/handoutbristol11.htm. Accessed 13 Oct. 2016.
- Wodak, Ruth and Ludwig, Christoph. *Challenges in a Changing World*. Passagen Verlag, 1999.
- Wodak, Ruth and Meyer, Michael. "Critical Discourse Analysis. History, Agenda and Methodology." *Methods of critical discourse analysis*, 2nd ed., edited by Ruth Wodak and Michael Meyer, Sage Publications, 2009, pp. 1-33.
- Wolin, Sheldon S. *Politics and Vision*. Little, Brown, 1960.
- Yost, David. *NATO Transformed: The Alliance's New Roles in International Security*. United States Institute of Peace Press, 1998.
- Zakaria, Fareed. *The post-American World*. W.W. Norton & Company, 2009.

SECONDARY DATA

- Acheson, Dean. "The North Atlantic Pact: Collective Defense and the Preservation of Peace, Security and Freedom in the North Atlantic Community." *Department of State Bulletin*, 27 Mar 1949.
- . "Address to Congress." *Department of State Bulletin*, 12 Jun. 1950.
- . "Address to Congress." *Department of State Bulletin*, 1 Oct. 1951.
- . "Address to Congress." *Department of State Bulletin*, 5 Jan. 1953.
- Albright, Madeleine. "Enlarging NATO." *The Economist*, 15 Feb 1997a.
- . Prepared Statement before the Senate Armed Services Committee, 23 Apr. 1997b, <https://1997-2001.state.gov/statements/970423.html>. Accessed 17 April 2018.
- . Prepared Statement before the Senate Foreign Relations Committee. The debate on NATO enlargement. U.S. Government Printing Office, 7 Oct. 1997c, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-105shrg46832/html/CHRG-105shrg46832.htm>. Accessed 17 April 2018.
- . Press conference at NATO Headquarters, <https://1997-2001.state.gov/statements/1998/981208b.html>. Accessed 17 April 2018.
- Blair, Tony. Speech at NATO's 50th Anniversary, 8 Mar 1999. 12 January 2018, <http://www.ukpol.co.uk/tony-blair-1999-speech-at-natos-50th-anniversary/>. Accessed 17 April 2018.
- Boniface, Pascal. "Le débat français sur l'élargissement de l'Otan." *Relations Internationales et Stratégiques* 27, Autumn 1997.
- Bush, George. Remarks at the Rome NATO Summit, 8 Oct. 1991. European Wireless File. USIS, U.S. Embassy, London.
- . "The Future of Europe", remarks at the commencement ceremony at Boston University, 21 May 1989. *Department of State Bulletin*, 17 Jul. 1989.
- Bush, George W. "Independence Day Speech", 4 Jul. 2003, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/07/20030704-1.html>. Accessed 23 February 2018.
- . News conference, 14 Nov. 2001, www.nytimes.com/2001/11/14/world/bush-putin-summit-2-presidents-words-new-relationship-moves-antiterrorism.html. Accessed 16 April 2018.
- Bush, George W. and Dietrich, John W. *The George W. Bush Foreign Policy Reader: Presidential Speeches and Commentary*. M.E. Sharpe, 2005.
- Carter, John. Report to the American People, 2 Feb. 1977, transcript of radio and television broadcast. *Department of State Bulletin*, 28 Feb. 1977.
- . Remarks at the opening ceremonies of the North Atlantic Council Summit Meeting in Washington, 30 May 1970. *Department of State Bulletin*, 1 Jul. 1978.
- Charette, Hervé de. Press Conference after the North Atlantic Council Meeting. *Propos sur la Défense* 40, 30 May 1995.
- Clinton, William. "News Conference." Transcript in *Washington Post*, 8 Mar. 1997, p. A11.
- . "Remarks at the Close of the North Atlantic Treaty Organization 50th Anniversary Summit." In *Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton*, 1999.

Cohen, William. Prepared Statement before the Senate Committee on Armed Services. Department of State Bulletin, 27 Apr. 1997.

De Hoop Scheffer, Jan. "NATO's Istanbul Summit: New Mission, New Means". Speech by NATO Secretary General at the Royal United Services Institute, London, 18 June 2004.

Dulles, Allen W. Address before the National Association of Manufacturers, 64th Congress of American Industry, 4 Dec. 1959, http://infoshare1.princeton.edu/libraries/firestone/rbsc/mudd/online_ex/adulles/adulles_text.html. Accessed 20 April 2018.

Dulles, John F. "Address at the Annual Luncheon for the Associated Press, 1953." Department of State Bulletin, 30 Apr. 1956.

---. "Statement on the Sixth Anniversary of NATO." Department of State Bulletin, 25 Apr. 1955.

Eagleburger, Lawrence S. "The Challenge of the European Landscape in the 1990s". Statement before the Subcommittee on European Affairs of the Senate Foreign Relations Committee, 22 Jun. 1989, www.accessmylibrary.com/article-1G1-8139861/challenge-european-landscape-1990s.html. Accessed 5 November 2017.

Eyal, Jonathan. "NATO's Enlargement: Anatomy of a Decision". International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), vol. 73, no. 4, Oct. 1997, pp. 695-719.

"France upbraids US as simplistic". International Herald Tribune, 7 Feb. 2002, pp. 1-4.

Hansard, 13 December 1979, col. 1542.

Havel, Vaclav. "NATO's Quality of Life." New York Times, 13 May 1997, p. A21.

Helms, Jesse. United States Senate. Committee of Foreign Relations. The Debate on NATO Enlargement. US Government printing Office, 1998.

Hoagland, Jim. "Gorbachev on Tour." Washington Post, 11 Oct. 1996, p. A21.

Holbrooke, Richard. "America, a European Power." Foreign Affairs, Mar./Apr.1995. pp. 41-42.

House of Common Debates, Canada, 1984/4.

Humphrey, Hubert. Address to the NAC, 1 May 1967. Department of State Bulletin, May 1967.

Hull, Cordell. Address to joint meeting of both Houses of Congress, 20 Nov.1943. Department of State Bulletin, vol. 9, no. 230, Nov. 1943.

Iklé, Fred. "How to Ruin NATO." New York Times, 11 Jan. 1995, p. A21.

Kagan, Robert. "Multilateralism: American Style." Washington Post, 13 Sept. 2002, <https://carnegieendowment.org/2002/09/13/multilateralism-american-style-pub-1065>. Accessed 17 September 2017.

Kennan, George. "A Fateful Error." New York Times, 5 Feb. 1997, p. A23.

Kennedy, John F. "President Pledges U.S. Support of NATO." Department of State Bulletin, 6 Mar. 1961.

Kissinger, Henry. "NATO: Make it Stronger, Make it Larger." Washington Post, 14 Jan. 1997, p. A15.

Kohl, Helmut. "Statement to the Bundestag", 21 Nov. 1983. Bulletin 7, 20 Dec. 1983, pp. 7-9.

---. "Ten-point program for overcoming the division of Germany and Europe, 28 Nov. 1989. Bulletin des Presse- und Informationsamtes der Bundesregierung (Bulletin of the Press and Information Office of the Federal Government), 29 Nov. 1989, reprinted, edited by Volker Gransow and Konrad Jarausch. Verlag Wissenschaft und Politik, pp. 101-104.

Lord Ismay, Hastings L. NATO, the First Five Years 1949-1954. NATO archives online.

Lukin, Vladimir. "Izvestiya." In Foreign Broadcast Information Service/Central Eurasia, Daily Report, 12 May 1995, p. 22-23.

Marshall, George. "Speech at Harvard University", 5 Jun. 1947, <http://www.oecd.org/general/themarshallplanspeechatharvarduniversity5june1947.htm>. Accessed 25 October 2017.

Mauroy, Pierre. "France and Western Security." NATO Review, vol.5, 1983 p. 23-25.

Odom, William E. "History Tells Us the Alliance Should Grow." Washington Post, 6 Jul 1997, p. C3.

Reagan, Ronald. Remarks to Officers of the Department of State and the Arms Control and Disarmament Agency (ACDA), 14 Oct. 1986. Department of State Bulletin, December 1986.

---. Speech to American Evangelical Leaders, 8 Mar. 1983. Department of State Bulletin, April 1983.

Robertson, George. "NATO after September 11th". Speech to the Pilgrims of the United States, New York, 30 Jan. 2002, www.nato.int/docu/speech/2002/s020131a.htm. Accessed 6 February 2018.

---. Speech at the Moscow's Diplomatic Academy, 22 Nov. 2001, www.nato.int/docu/speech/2001/s011122a.htm. Accessed 17 April 2018.

Rocard, Michel. "Otan: attention, danger!" L'Express, 13 Mar. 1997, p. 94-95.

Rodman, Peter. "Four More for NATO." Washington Post, 13 Dec. 1994, p. A27.

Roth, William. "Report on the new NATO." Christian Science Monitor, 15 Oct. 1988, p. 21-23.

Rutten, Maartje. "From St. Malo to Nice: European Defence: Core Documents". Institute for Security Studies of Western European Union, May 2001.

Rumsfeld, Donald. H. "Prepared remarks at the North Atlantic Council (NAC-D)", 7 Jun. 2001, Brussels.

---. "Transforming the Military," Foreign Affairs vol. 81, no. 3, 2002, pp. 20-32.

Rühe, Volker. Speech to the Yomiuri International Economic Society, Tokyo, 28 May 1997.

- . The New NATO. Lecture at John Hopkins University's Paul H. Nitze School of Advanced International Studies, American Institution for Contemporary German Studies, Washington D.C, 30 Apr. 1996.
- Schmidt, Helmut. "Report on the State of the Union, address before the Bundestag on 20 March 1980". Bulletin 4, 25 Mar. 1982.
- Schmitt, Eric. "Senate Reject Bid to Create a NATO Unit to Resolve Conflicts." New York Times, 29 Apr. 1998a, p. A14.
- . "Senators Reject Bid to Limit Costs of Enlarging NATO." New York Times, 30 Apr. 1998b, p. A14.
- Schultz, George. News Conference at NATO Headquarters, 9 Dec. 1988. Department of State Bulletin, February 1989.
- Shanker, Tom. "Bonn rebuffs U.S. over NATO role for Russia." Chicago Tribune, 10 Sept. 1994, p. 2.
- Shihab, Sophie. "La Russie veut couper court à toute nouvelle extension de l'Alliance atlantique." Le Monde, 26 Mar. 1997, p. 2.
- Solana, Javier. Speech at the Royal Institute of International Affairs, London, 4 Mar. 1997, www.nato.int/docu/speech/1997/s970304a.htm. Accessed 28 April 2018.
- Stoltenberg, Jens. "NATO's Vital Role in the War on Terror." The Wall Street Journal, 25 May 2017, www.wsj.com/articles/natos-vital-role-in-the-war-on-terror-1495665078. Accessed 12 May 2018.
- Surikov, Anton. "Special Institute Staff Suggests Russia Oppose NATO and the USA". ASVAB 1017, Conflict Studies Research Center, Royal Military Academy, 1996, pp. 3-7.
- Talbott, Strobe. The State of the Alliance. An American Perspective, 15 Dec. 1999, <https://www.nato.int/docu/speech/1999/s991215c.htm>. Accessed 12 March 2018.
- . "Why NATO Should Grow." New York Review of Books, 10 Aug. 1995, www.nybooks.com/articles/1995/08/10/why-nato-should-grow/. Accessed 17 April 2018.
- "Vrai Victoire" (editorial), La Croix, 26 Apr. 1999.
- Weisman, Steven R. "Rice Calls on Europe to Help Building a Safer World." New York Times, 9 Feb. 2005, www.nytimes.com/2005/02/09/world/europe/rice-calls-on-europe-to-join-in-building-a-safer-world.html. Accessed 13 February 2018.
- Yeltsin, Boris. "Secret letter on NATO expansion", published in full in an unofficial translation in the Prague newspaper Mlada fronta Dnes, 2 Dec. 1993. Foreign Broadcast Information Service/Central Eurasia, Daily Report, 12 May 1995.

MILITARY DOCUMENTS

NATO official documents

- North Atlantic Treaty, Washington, 4 April 1949.
- DC 6/1 – The Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area, 1 December 1949.
- DC 13 – A Report by the Military Committee on North Atlantic Treaty Organization Medium Term Plan, 1 April 1950.
- MC 3/5 – The Strategic Concept for the Defence of the North Atlantic Area, 3 December 1952.
- CM (56)138 - Directive to the NATO Military Authorities from The North Atlantic Council, 13 December 1956.
- Report of the Committee of Three on Nonmilitary Cooperation in NATO, 13 December 1956, www.nato.int/archives/committee_of_three/CT.pdf. Accessed 10 November 2017.
- MC 14/1 – A Report by the Standing Group on Strategic Guidance, 9 December 1952.
- MC 14/2 – The Overall Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Treaty Area Organization, 23 May 1957.
- MC 48/2 – A Report by the Military Committee on Measures to Implement the Strategic Concept, 23 May 1957.
- MC 14/3 – The Overall Strategic Concept for the Defense of the North Atlantic Treaty Area Organization, 16 January 1968.
- MC 48/3 – Measures to Implement the Strategic Concept for the Defence of the NATO Area, 8 December 1969.
- Nuclear Planning Group Study #46, 1974, https://cle.nps.edu/access/content/group/6a51e57f-2b0d-48b9-8f0d-1d6995a896f7/NPG_STUDY_46_ENG_NHQL28506.pdf. Accessed 10 November 2017.
- NSC-68 – A Report to the National Security Council by the Executive Secretary on the United States Objectives and Programs for National Security, 14 April 1950, reproduced in Naval War College Review, May/June 1975.
- NAC Press Release (2001)124, 12 September 2011, www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm. Accessed 13 March 2018.
- Study on NATO Enlargement. North Atlantic Treaty Organization, 1995, www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm. Accessed 12 March 2018.
- NAC Press Release (2001)124, Statement by the North Atlantic Council, 12 September 2001, www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm. Accessed 15 June 2018.
- MC 0472/1 – Military Committee Concept for Counter-terrorism, 6 January 2016, www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160817_160106-mc0472-1-final.pdf. Accessed 17 February 2018.

Summit documents

Final Communiqué of the North Atlantic Council, London, 10-11 May 1977.

Declaration of the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Bonn, 10 June 1982.

Declaration of the NATO Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 2-3 March 1988.

“Conventional Arms Control: The Way Ahead” – Statement issued under the Authority of the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 2-3 March 1988.

Declaration of the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council (The Brussels Declaration), Brussels, 30 May 1989.

London Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance: Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, London, 5- 6 July 1990.

Developments in the Soviet Union, Rome, 7-8 November 1991.

Rome Declaration on Peace and Cooperation, Rome, 7-8 November 1991. The Alliance’s New Strategic Concept, Rome, 7-8 November 1991.

North Atlantic Cooperation Council Statement on Dialogue, Partnership and Cooperation, Brussels, 19-20 December 1991.

Declaration of the Heads of State and Government (The Brussels Summit Declaration), Brussels, 10-11 January 1994.

Partnership for Peace: Invitation Document issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 10-11 January 1994.

Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation, Paris, 27 May 1997.

Charter on a Distinctive Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine, Madrid, 8-9 July 1997.

An Alliance for the 21st Century, Washington Summit Communiqué issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, Washington, D.C., 24 April 1999.

The Alliance’s Strategic Concept approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council, Washington D.C., 24 April 1999.

NATO-Russia Relations: A New Quality, Rome, 28 May 2002.

Statement of the NATO-Russia Council, Rome, 28 May 2002.

Partnership Action Plan against Terrorism, Prague, 21-22 November, 2002.

Decision Sheet of the Meeting of the NATO-Russia Council at the level of Heads of State and Government, Rome, 28 May 2002.

Istanbul Summit Final Communiqué, Istanbul, 28-29 June 2004.

Policy on Combating Trafficking in Human Beings, Istanbul, 28-29 June 2004.

Declaration on Alliance Security, Strasbourg/Kehl, 3-4 April 2009.

NATO Summit Guide, Lisbon 2010.

Active Engagement, Modern Defense – Strategic Concept for the Defense and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization adopted by Heads of State and Government, Lisbon, 19 November 2010.

Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020, Chicago, 20 May 2012.

NATO’s policy guidelines on counter-terrorism, Chicago, 21 May 2012.

Wales Summit Declaration, Wales, 4-5 September 2014.

The Wales Declaration on the Transatlantic Bond, Wales, 5 September 2014.

Warsaw Declaration on Transatlantic Security, Warsaw, 8-9 July 2016.

Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity, Brussels, 10-11 July 2018.

Brussels Summit Declaration, Brussels, 10-11 July 2018.

Ministerial meetings final communiqués

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Paris, 13-14 December 1962.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Paris, 15-17 December 1964.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Paris, 14-16 December 1965.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Luxemburg, 13-14 June 1967.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Bonn, 30-31 May 1972.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 12-13 December 1974.

NATO Declaration on Atlantic Relations, Ottawa, 18-19 June 1974.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 11-12 December 1975.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 9-10 December 1976.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 7-8 December 1978.

Report on Future Tasks of the Alliance (Harmel Report), Paris, 13-14 December 1967.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 15-16 November 1968.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, London, 11 May 1977.

Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 15-16 May 1979.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, The Hague, 30-31 May, 1979.

Final Communiqué of the North Atlantic Council, Ankara, 25-26 June 1980.
 Final Communiqué of North Atlantic Council, Brussels, 11-12 December 1980.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Rome, 4-5 May 1981.
 Declaration on Terrorism, Brussels, 10 December 1981.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 9-10 December 1982.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Paris, 1-2 June 1983.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 8-9 December 1983.
 Washington Statement on East-West Relations, Washington D.C., 29-31 May 1984.
 Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 4-5 December 1984.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 13-14 December 1984.
 Final Communiqué of the Nuclear Planning Group, Luxembourg, 26-27 March 1985.
 Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 22 May 1985.
 Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 1-2 June 1985.
 Final Communiqué of the Nuclear Planning Group, Brussels, 29-30 October 1985.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 12-13 December 1985.
 Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 22 May 1986.
 Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 1-2 December 1987.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 9-10 December 1987.
 Final Communiqué of the Nuclear Planning Group, The Hague, 27-28 October 1988.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 8-9 December 1988.
 Final Communiqué of the Nuclear Planning Group, Almansil, 24-25 October 1989.
 Final Communiqué of the Defense Planning Committee, Brussels, 28-29 November 1989.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 14-15 December 1989.
 Final Communiqué of the Nuclear Planning Group, Kananaskis, 9-10 May 1990.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 17-18 December 1992.
 Final Communiqué issued at the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 1-2 December 1994.
 Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Berlin, 3-4 June 1996.
 Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 10-11 December 1996.
 Final Communiqué of the Meeting of the North Atlantic Council in Defence Ministers Session, Brussels, 17-18 December 1996.
 Final Communiqué of the North Atlantic Council, Brussels, 8 December 1998.
 NATO's Response to Terrorism - Statement issued at the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 6-7 December 2001.
 Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Madrid, 3-4 June 2003.
 Declaration on Terrorism issued at the Meeting of the North Atlantic Council in Foreign Ministers Session, Brussels, 2 April 2004.
 NATO-Russia Action Plan on Terrorism, Brussels, 8-9 December 2004.
 Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council, Brussels, 8 December 2005.
 Meeting of the NATO-Russia Council Chairman's Statement, Brussels, 14-15 June 2007.
 NATO-Russia Council Action Plan on Terrorism – Executive summary, Berlin, 14-15 April 2011.
 Statement of the NATO-Ukraine Commission, Brussels, 1-2 April 2014.
 Statement by NATO Defence Ministers on Ukraine, Brussels, 26-27 February 2014.
 Joint Statement of the NATO-Ukraine Commission, Brussels, 2 December 2014.
 Joint Statement of the NATO-Ukraine Commission, Antalya, 13-14 May 2015.

Other (non-NATO) official documents

UN Charter, San Francisco, 1945, <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>. Accessed 14 May 2018.
 The Vandenberg Resolution, U.S. Senate Resolution 293, 80th Congress, 2nd Session, 11 June 1948, www.nato.int/ebookshop/video/declassified/doc_files/Vandenberg%20resolution.pdf. Accessed 14 May 2018.
 Joint Statement on Franco-German Consultations of 4-5 February, 1980.
 European Council Summit, Cologne, 3-4 June 1999, www.europarl.europa.eu/summits/kol1_en.htm. Accessed 17 May 2018.
 National Security Strategy of the United States of America, September 2001.
 Ballistic Missile Defense Review Report, 1 February 2010, https://archive.defense.gov/bmdr/docs/BMDR%20as%20of%2026JAN10%200630_for%20web.pdf. Accessed 11 September 2018.